

కామగ్రంథమాల: — 3 గ్రంథము

కాళిదాస-లంబోదర ప్రహసనము

సంస్కృతమునకు—ఆంధ్రానువాదము.

హాస్యరస ప్రహసన రాజము

గ్రంథకర్త:

మహాకవి కాళిదాసు

ఆంధ్రానువాదకుడు,

హాస్యకళానిధి.

1922

All Rights
Reserved. }

Price
Rs. 1-8-0

గ్రంథముల—మూడవ గ్రంథము 1961

సంస్కృతమున

కాళిదాసప్రహసనము

ఆంధ్రానువాదము.

లంబోదర ప్రహసనము

హాస్యరస ప్రహసన రాజము.

గ్రంథకర్తలు.

మహాకవి కాళిదాసు.

ఆంధ్రానువాదకుడు,

హాస్యకళానిధి.

1922

Copy Right
Reserved }

చందాదారులకు మాత్రమే

పోస్టుఖర్చులుసహా

వెల రు 1—8—0

మొదటికూర్పు

500 ప్రతులు.

తొ డి మ.

ప్రహసనమును మహాకవికాళిదాసుచే రచియింపబడెనని : ందరును యవాచ్యము టండను గాన నింకెవరో రచియించి కాళిదాసవిరచితమని వ్రాసియుండి రని కొందఱు నీమధ్య వాద ప్రతి వాదనలు మిక్కిటముగా జరిపిరి. శుద్ధకు పర్వవసాన మేమియుండేలివదికాదు. భోజరాజు కంఠములో నొక వ్రణము వుట్టెనని, యెక్కువగా నవ్వినగాని యావ్రణము పరివర్తమునకు రా దని, వైద్యులు నలహా నీయుటవలన కాళిదా సీ ప్రహసనమును రచించి, వినిపింప భోజరాజు మిక్కిలిగా నవ్వుటచే నాతని కంఠమునం గల వ్రణము పావక్యమునకు వచ్చె నని, యనాదినుండియు ననుకొనెడి జనశ్రుతిని బట్టియు, డిండిమప్రహసనముకూడ నిట్లే యవాచ్యము లతో నుండుటవలనను బ్రతాపరుద్రీయము మొదలుగాఁగల నాటకముల యందు హాస్యరసపోషణమునకు దవాచ్యములే యుండుట వలనను పూర్వకవులు హాస్యరసమున నవాచ్యములే వాడి యుండుట వలనను సప్రహసనము మహాకవి కాళిదాసవిచిత్రత మని మా యభిప్రాయము.

మావలన “హాస్యకళానిధి”యని బిరుదము వందిన నాథునిక కవివరుం డొక్కరుఁ డీప్రహసనమును నాంధ్రమున ననువదించి లంబోదర ప్రహసనమని నామకరణ మొనర్చి మాకుఁ బంపి తన నామమును ముద్రింప వల దని కోరుటవలన “హాస్యకళానిధి” యని మూత్రము ప్రకటించితిమి. స-స్కృతమునన గాళిదాస ప్రహసన మొక వైపునను ననసరించిన లంబోదర ప్రహసన మొక వైపునను ముద్రించి తమనన్నిధికిఁ బంపితిమి. కావున 1, 2, గ్రంథముల మాదిరిగా నాదరింతు రని దలచుఁ దున్నారము.

పుదుచ్చేరి,
15-8-22

ఇట్లు
యస్. చిన్నయ,
సంపాదకుడు,
“కామ గ్రంథమాల”

శ్రీ రస్తు.

కాళిదాస ప్రహసనమ్.

— నాన్దీ —

శ్లో. లంబోదరస్య విగళత్నటి మాత్రలంబీ
కాపీనపార్శ్వవిప్రుతో మదనధ్వజోఽవ్యాత్,
యం సంభ్రమా దువసమన్నరగభ్రమేణ
చంచ్వా వికర్షతి పడాననయానబర్హీ.

అనీచ—

శ్లో. అల మఖిల మరేంద్రై రస్తు పుత్రప్రదం వో
గురుతః మతిదీర్ఘం కుంభకర్ణస్య శేషః
అహని నిశి చయ స్తోజ్జ్వలంభణేవింధ్వబుధ్యా
శలశజ మృషి ముచ్చైఃక్రందత శ్చంద్రనూర్వ్యా.

[వాంద్యంతేనాత్రధారం॥ సామాజికా నవలీకృత పాదర మంజరిం బధ్వా]

శ్లో. కస్యాశ్చి త్వచనామయేన గురుణా నైర్ధ్యోరుజానోర్భృశం
ప్రౌఢాయా నతపూర్వకాయ మవసామ్యాంబ మూత్రత్యజ
తత్కలాగతదీర్ఘ మేహవరట త్ప్రొష్ఠాధిరోహిత్ర
క్రీడారంభజవా దవాఙ్ముఖి మధః పాతోత్సవః వాతువ॥

[ఇతీ త్తమృజంతిం వికీర్ణ శేషభ్యాభిమాఖమహాకన్య] మారిష! ఇతి స్తావత్
(ప్రవిశ్యపారిపార్శ్వకః) భావ ఏహాస్మి!

మాత్రధార—అసి త్రుత మాజస్త మార్యమితైః?

పారిపార్శ్వకః—కథమిదం?

మా—అయి భరతపుత్ర! కదాచిత్ ప్రయత్నప్రచరం ప్రహసనం నామా దూపకం
ప్రదర్శయేతి.

శ్రీ ర మ్మ.

లంబోదర ప్రహసనము

— నాం ది —

చ॥ పదపశివచ్చు మణ్మథుని — వాహమయూరము పామటంచు పె
న్మదమున దానిడాసి తన — ముక్కునఁ బోటిడ వ్రేలుగోచియం
బొదగఁ బైకి నెక్కిడు మ — హోదరుడౌ గణనాథుమొడ్డ నం
పదలనొసఁగి మిమ్ముల శు — భస్తితి నెప్పుడు ప్రోచుఁగావుతన్॥

మ॥ దినమున్ రేలును లేచి వింధ్యగిరిగా — దీపించి యజ్ఞభార్గ మా
ర్గనిరోధం బొనరించి కుంభజుని మ్రొక్కజేయు నాకంభక
ర్లుని లావో నిడి మొడ్డ భవ్యమగుకా — న్వుల్మీకు నీనుండ నెం
దునకై ననర్పనిలింపులంగొలుచు వృ — త్తుల్మీకునభ్యోత్తముల్॥

మాత్ర—[ప్రవేశించి] సఖికులను సాదారముగా జూచి దోసిల్వొగ్గి.

ఉ॥ జానువు లూరువుల్ బిగియఁ — జాలగ వాతముచేత భూమిపై
నూని కరంబులన్ మునలి — దోర్తుక మూత్రము జార్చుచుండ న
చ్చో నొక గార్దభం బరచు — చున్ తన శిశ్నము లేపియెక్క నా
బానిస బోర్లఁగాఁ బడ న — పార ముదంబిడు మీకుసౌఖ్యముల్॥

[పుష్పంజలిం జల్లి తెరవంకజూచి మారిపో! ఇటురమ్ము.]

మారి—[ప్రవేశించి] భావాః వచ్చితిని

మాత్ర—బాగు! చుట్ల పెట్టినతోడనే పచ్చనెగ తగులుకొన్నట్లు మాటలోనే
వచ్చితివే! కాని యార్యమిత్రుల యజ్ఞ వింటివా?

మా:—ఏమని?

మాత్ర—“ఓయీ! భరతపుత్రుడా! యెన్నడును జూచియెఱుంగని హాస్యరసబంధు
రమగు నాటకమును బ్రదర్శింపు” మని.

పా—[సహర్షం] భా తామగృహీతా స్మన్.

శ్లో. ఆబాల్యా దపి నిర్మలం

యచ్ఛన్నం ప్రహసనం త్వయా,

ప్రదర్శయ త దేతేభ్యోః

దృష్ట్యామిహ మార్వ మాత్మయః.

నా—యుక్త మక్తం భవతాః పరంతు పునరేవం న క్నోమి బృహద్భిజ తయా
నిర్మలం, ఆతస్యయా సహాయభూతేన సహ కథంచి వపివృత్త్యా న్నా వజ్జ
యామి సామాజికమనాం నీతి మే నిశ్చయః.

పా—

శ్లో. తాడయ న్నామ యుగళం

తావక శ్చలితాంశుకః,

లంబమానోఽండకోశస్తాన్

నృత్యంత మననృత్యతే.

నా—తర్కిత్వ్యతాంధూమి కాగ్రహణా య. సంప్రతి హి—

శ్లో. ఏష ద్విజో భవతి నాగరకో న హీతి

కిం గంధవాహవివశా సహ కారవల్లీ,

అభ్యేయః పరిధరదళగ్రహణాయ పార్శ్వం

పుంస్కరిత్య వదనే నిధధాతి పుష్పమ్.

పా—భావ! సమ్య గుపలక్షితో వసంతాగమ ఇతి. యతః.

శ్లో. కిలసతి కిల వ్యాకోచానన్న చంపకకుబ్ధలే

ప్రతిఫలతి మే నూద్యత్కంకేళివల్లవశోణివా,

మదననదవన్వాదాన్స్తానిజ్వలభియదృచ్ఛయా

రహసియువతేర్హునోనాసాగ్రగ్నమివార్తనమ్.

నా—తదిదాసిమ

శ్లో. శృంగారాద్భుత మేశనేన రుచిరో

హస్యోరసోఽస్యాం కృతౌ

పర్ణం కర్మ చ వక్ర నాసయమినో

గృహీకృతా నాయకా,

మారి—భావా! యనుగ్రహింపబడితిమి.

క॥ చింతనాట నతిముదంబున

నిరవించిన ప్రహసనమును + వెలిఁ బుచ్చక యే

చిరకాలముంచి తిఁకఁ జూ

వరు లలరంగ నాడుటెంతో — భావా! మేళా!.

మాత్ర—బాగుగాఁ దెప్పింపి కాని వాకొక పెద్ద మువ్వోధమున్నదోయి! చిన్న పుట్టినుండియు నేను నాట్యమునందసమర్థుడనే, వట్టుబుక్కిందికిజాతి. దబ్బ కాయగుత్తులవలె ప్రేలాడుచు నీతలయంత లావుగ నుండుటచే యాడ్చు కొని తిరుగుటకే కష్టమగుచుండ నాట్యము కూడజేయగలవా? అయినను విచారములేదు నీరహాయమున నెట్టో సశ్శలమనముల నాకర్షింపగలను.

మారి—[వచ్చి] ఇక నేమి కావలయును? బాగుగానే యున్నది కాదా? నాతోనీకు జనియేలేదు.

తే॥ గీ॥ కట్టుకొన్నట్టి ధోవతి — కదులునటుల

తోడల రెండింటి నటునిటు — తడతడ మని

తాకి ప్రేలాడు నీబుడ్డ — తాండవించు

ని న్నననరించి నాట్యము — నెరపుగాదె?

మాత్ర—ఇదియును యుక్తియుక్తముగనే యున్నది. అటులైన వేషములు వేసి కొనుటకు ద్వారపడవలయును. ఇప్పుడు

తే॥ గీ॥ అధరదళమాన గమకించు — నట్టి ద్విజుని

యరసికతఁ గాంచి గంధవా — హమున వివశ

యగుచు సహకారవల్లిక — యలరు తనదు

సుమము నోటికందించుఁబుం — స్కోకిలకును.

మారి—భావా! వసంతముతువు ప్రవేశించినట్లు బాగుగా గుర్తించితివీ. ఎట్లన?

తే॥ గీ॥ మ్రోలవికసించు సంపంగి — మొగ్గయందు

ప్రతిఫలించిన కెంకేళి — వల్లవంబు

స్వేచ్ఛగాఁ బూకు నాకెడు — విటుని నాసి

కాగ్రలగ్నార్తవము వలె — నలరుచుండె.

మాత్ర—అందుచేత నిప్పుడన్నియును సమకూడినవి.

సీ. అలరుశృంగారంబు — నద్భుతరసమును

కలిసిన హాస్యంపు — కావ్యము కద!

శ్రోతారో రసికా వసంత సమయే

మందానిలాందోళితైః

ఉన్మీలతృహజారకాతివక్తులై

రావోదయంతే దిశః

త దావర్జనాయ సామాజికమనసా మహా మేధ వక్రనాసస్య భూమికా
మాధాన్యే, త్వద్భగినీ తు గృధ్రాభ్యాః.

సా—అహం పునః కన్య?

సా—తచ్ఛిష్యయో ద్వితీయస్య కాసరస్య

పా—కః పునః శ్రిధమస్య జంబుకస్య భూమికా మాధాన్యతిః

సా—కిం న పశ్య స్యమజం మమ గృహీతజంబుక భూమికం రంగిభువం ప్రవిళం
తం? ఏష కిల—

శ్లో. గండత్రిపుండ్రాంకలలాట దేశ

స్తాంబూలవర్ణైకకపోలభాగః,

వామేశరే నాగలతాదళాని

వహం త్వమాయా త్వపరత్ర వీటీమ్.

త దావా మ ప్యనంతరకరణీయాయ సజ్జభివాహః॥

(ఇతి నిష్క్రాంతైః)

ఇతి ప్రస్తావనా॥

శ్రీరస్తు

కాళిదాసప్రహసనమ్.

[తతః ప్రవేశని యుక్తావిధిప్తో జంబుకః.]

జం—

శ్లో. గృధ్రాశ్చ సమం గణితయా సురతద్వయేఽపి
పట్వ్య గురుం కలీతవిభ్రాణ మా ప్రభాతాత్,
నీత్వా నిజం భవన మకాషసికాగ్నిహోత్రీ
హోమాయ నిర్వృతమిదం హృదయం మదీయమ్.

ఇతపరం కాసరం నామ పతీర్థం చవీతిహావానాయ గుర్వం త్వరిత మంజిశాను
యతః ప్రభాతపాత్రాయ శరణి. తథాహి—

శ్లో. స్త్రీయంతే నరమూత్రీ గ్రంథపిశునా
ససమాన్వసీధూళయః

కక్షిస్తాపితజ్జ్వల తల్ప మబలాః
కాళి ద్వైజం త్యాపగామ్,

శోధ్యంతే దృఢదిగ్ధృమాగంజసా
దంతాశ్చ కర్ణంబిభిః

విశ్లేష్టాః కంఠానిహోరుమాసలా
వీహీ సవఘ్నంతి చ.

శ్లో. కాళిత్ స్త్రీయః కరగృహీతకరీషపింజా
నిర్మాతృగారబహిరంగణశోధనాయ.
వాస్తాద్విహోరుకలతాః కలిచి ద్వైజంతి
పర్థస్క మోచనికృతీసముదీచశైఖూన్యః,

లంబోదర శ్రీహాసనము.

వక్రచేష్టలశాల * వాలం బనందగు

వక్రవాసుని కృతి * వర్ణము కద !

అఖిలజారుగుండెలల్లాయ్యగుద్రియా

నాటకంబున కళానాయక కద !

మందానిలాందోళి * తేందీవగాది స

తైరభవైత్రీవాసరములు కద !

శ్రీ విపరీత వచ్చిన వీరైల్ల * వేళ్లుకద !

ఇంక నభ్యుల మెప్పించు * తెంత, నేను

వక్రవాసుడ నగును, నీ * భగ్నవిగ్రహ

యగుచు రానతే' విశ మారిషా! పద! పద! ||

మరి:— నే నెవని వేషము ?

నూత్ర:— వక్రవాసుని శిష్యులలో రెండవవాడగు కాసరని వేషము.

మరి:— మొదటివాడగు జంబుకుని వేష సూతరు వేయుదురు ?

నూత్ర:— జంబుక వేషము ధరించి రంగస్థలమునం బ్రవేశించు నా తమ్ము నింక
నీవు చూడనేలేవా ? పిడు.

ఉ॥ చందనపుం ద్రిపుండ్రము పశనందుగ దిద్ది లలాటదేశ మం

దంతముగాఁ గవలతల * మందునఁ దమ్మును వామహస్తమం

దూదళముల్ ధరించి వలతోరపుచీతను వీటిఁదాల్చి వాఁ

టందుల నేగుదెంచె మన * మాతృవిధిం బచరింపఁ బోదగు ||

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన

శ్రీస్తు

లంబోదర ప్రహసనము.

(ప్రేక్షకము—జంబుకుడు.)

జంబు—

చ॥ నెలరతి లోరతమ్మల నశీవిన విలాసల నానగొల్పు రో
నెలందుల మేలుబంతి విటసీరుల చేఁ ఋపుబంతి గృధ్రశో
గలసి నిశీధినిం గడపి ♦ కామిని నింటికఁ బంపినాడ న
గ్నులనిక నిష్కమెగొలువఁ ♦ నోరెడు నా మదిసంతసంబునన్॥

అప్పుడే తెల్లవారవచ్చుచున్నది నా సహజాశ్రమడగు కాసయి గురువు
కొఱకు వదితీర్థమును దెచ్చుని నియోగింతును. (అంతట కలయజూచి,)

సీ॥ నలుదిశల్ వ్యాపించె ♦ నరమూత్రగంధ సం

కలితవశాచీపురుకట్టదుమ్ము

నదికున్నుఖం బైరి ♦ మదవతుల్ చినింగిన

మైలవక్కలఁ జంక ♦ మడతబెట్టి

శోధింపుచుండిరి ♦ నాధుసన్యాసులు

తిమ్మచేఁ గలుగు దం ♦ తిమ్ముల గార

దవఁజొచ్చిరి శాలిధాన్యంబు విధవలు

కరములఁ బెద్ద ♦ రోకళ్ల బూని

సీ॥ అంగణము లూడ్చి శోధింప ♦ నావుపేడఁ

బ్బుకొని కొందఁ జితివలు ♦ బయస్సమెరి

కలశెములఁ బూని కొందఱు ♦ మలవిరేచ

నార్థి మరుగుచు నున్నవాఁరతి రయమున॥

శ్లో. చారు శ్రీమాంబుచలదాయతర్క పాశం
 సీతామల్లదధుం నదనారవిందమ్.
 వీరీహప్రమర్దకన్యనో విధవాజనస్య
 సంకల్ప కేశినమయే యతియః సర్వంతి

(కతిచి త్పదాని గృత్వా శ్రీహరి మభిసేతు.)

శ్లో. పాత్రసాన్ని నపినిర్లతద్విజగణవ్యాజక్షణాకర్ణితం
 మిథ్యాన్యాపకృతావకుంతసఃటా నున్ముక్త వేదీతలమ్,
 గాయం త్వంగణసీమ్ని సల్లుపలయైః వాస్తైః కృతాస్థలనం
 బాలాయాః ప్రథమస్తు మంగళిదనే సార్వస్థితా యోషితః.
 ఆశ్చర్య! మర్మమే!!

శ్లో. సభేతరా శృంగిపథం దమితా గిరశ్చే
 దాసాం వినోదపద మేతి మనోవికారమ్,
 నిర్వన్మనోభ నరసాగ్రినితంబచేలా
 దూరం గతా కులపథూ రపి కింబ్రవీమి!

అస్తా మేత దవ్యతో గమిష్యామి నాద్యాపి ముచతి తమ; ప్రపంచో
 నయనపదసిమ్.

అపిచ —

శ్లో. సాధీభూతతమన్సు కుంజకుహరేష్వంతర్నదీగ్రామయోః
 పాత్ర సాన్నితు మువాగతై రభిమతై స్సార్వం విటకోక్తియోః,
 వనీయావారణాయ పక్షులదృశో యాంతోఽలభంతే క్షణం
 నిక్షిప్తాంశుక పేటికోదకఘటం చోర్షోచనీతం రతమ్.

అస్తు:—వీతదభిప్రాయేణ విస్వస్తాయా కానకోఽయ మలాబూస్తన్యా ద్వాగవేది
 మధిశయూత. తత్రైవ రోచతే గమనమ్. అలాబూస్త నీ త్వపర్యాప్తం
 న మధ్యయ మస్యా.

శ్లో. వేష్మద్వారి మహోత్స వేషు ల్లిఖతుంయా రంగవల్లె తయా
 ప్రకాంతా కచయో ద్వయం నివతీతం వ్యాలంబి లుంపేవతి,
 సార్వద్వార్యనివిష్ట బాలకకర వ్యాకృష్టవడ్డోజయా
 కర్తుంతాం స తయా తయా తత గరుత్కంకస్థిని స్మర్యతే.

కౌశల నిష్ఠుడు.

చ॥ నురుచి నుర్మబిందువులు * శ్రోత్రశలమ్మలగ్రమ్మసీతమ్మలిం
గరము రదచ్చదాబదర * గంధిం మోములతోడ ధాన్యమున్
గరములనంపు గ్లాని తమ * కంబున మానసమైధునంబులన్
వరలువితంతులన్ దలంపు * దార్చిచరింతురుమోగిబృందముల్॥
(కొంచెముడచి, వినుట నభినయించి చూచి)

ఉ॥ కన్నె నమర్తకై విషణి * కాంతలు చెంతల బూతుపాటలన్
జెన్నగు కంకణాలదిర * చేతులదట్టుచు బాడుచుండగా
విన్న ధరామకుల్ నదికి * వే నియమంబుల కేకలేక నా
తిన్నెల నంగవస్త్రాతి * దీప్తి దొంగముసుంగునిద్రాకి॥

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము

తే. గీ. వెలసతుల యిట్టిబూతులు * వినుచు విటులె
యాత్రిండుచుండగా దూరమందుఁ బోవు
కులసతుల పూకు లూటూరి * యలరు తోడల
సందు కోకలు తడిసె నే * మందు నింక.

ఇది యిటులాడనిమ్మ. నేను మఱియొక చోటికిం బోయెదను, ఇప్పటికిని కన్నుల గప్పిన చీకటి తొలగలేదు. అహ! ఇచ్చట నింకొక మహాత్మ్యము కంటబడినది.

ఉ. ఊరికి నేటికి న్నడుచు * నున్న లతాగుహలందు చీకటిన్
వారిజనేత్రాబంబువార * ఇంబునకై జని బిందెదించి య
వ్యానిఁ దానమాడుటకు * నచ్చు నభీప్సిత విప్రజారులన్
జీరి మనంబులన్ దనివి * సెందె మాటాపలుకెదగులాటలన్.

ఈవింత లిట్లుండుగాక! కథయైన యలాబూస్తని వీధియరుగుమీదనే తప్పక గానకుడు పయండియుండనోపు! అచ్చటకుఁ బోయెద. (ఆలోచించి)
ఆలాబూస్తని యను నామము దీనికి చాలదు.

మ. భవద్వార్గమునందుఁబాడువుల నొ * పుందీర్పుమేల్ యుగ్గులన్
భునిపై నానగ్రేలుచండ్లుచెఱువుం * బోయంచుఁబార్వంబులం
దవిపైకిం బిగలాగ బాలకుల నా * యత్తంబు గావించుటల్
శవముబీకెడి రావులుంగుల యవ * స్థం జ్ఞప్తికిం దెచ్చెడిన్.

(గత్యా విలోక్య)

కథ మయం కాసుకో నిద్రాతిశయా న్నాత్మావస్థా మబుభ్యుతే? ఆశ్రమి--

శ్లో. విక్తి. ప్రసతిసంహృతాక్ష మసకృత్క్రిడావినయాననం
పశ్యంతి స్థితపల్లగండఘటం నార్కః ప్రహేళిం గతాః,
య స్సోత్తాపశయస్య మందిర బహుద్వారే గళద్వానసో
వస్సుతి భితైలయంత్రీయిసలన్యామోహకృ న్నేహనమ్.

నూవ నిస మిహోభయామి. సఖే! గుర్వాచమనార్థం నచీతిహ హరణాయ భవా
నుద్యమ్యతామ్.

(ఇతి కరణ తంఘట్టుయతి. తతః ప్రవిశత్యుత్సవ్నాయమానః కాసురః.)

కాసురః--అయి కరభ! చరణం తే భక్ష్యామి.

జం--(స్వగతమ్) ఆహా! శోత్రియ పుత్రేణ ప్రబుభ్యమానేన హరిః స్మర్యతే.
(ప్రకాశం) అయి సఖే! ప్రబోధసమయేహస్థు కరభస్మ రణమ్.

కా--(ప్రబుభ్యద్వకా పువృజ్య వాసుః పిధాయం) కిం సఖామే జంబుకః?

జం--అహ మస్మి సఖే! కిముత్సవ్నప్రాయమా నేన భవతా కరభోదృష్టః?

కా--(సభయం, స్వగతం.) కరభచరణ ప్రహారామర్నాత్కి మసిసుప్తోహమ్.
స కిలవిలలాస తత్కి మనేన కరభవృత్తాంతో విది తస్యోత్ ? భవతు
ప్రచ్ఛాదయే యాదృచ్చికం మేమరాచారం. (ప్రకాశం) ఆ స్వేతస్వప్న
దశాయామ్.

జం--(విలోక్య) కాసుర! కిమిద తవ లలాటే పటఖండబంధనం?

కా-- (స్వగతమ్) ఇతః; పరం యామిత దృష్టముషితైకదేశస్యహారస్య సమా
వస్తోఽస్మి (ప్రకాశం, సఖేదం) వ్రణపట్టబంధః.

జం--మతో లలాటే వ్రణమి?

కా--(స్వగతమ్) ఏష దాస్యః పుత్రః; స్వానా నమత్పాత్య న మాఃచతి.
భవత్వేవం తావత్ (ప్రకాశం) సఖే! కోఽవనా చుపాధ్యాయో లలాటే
చరణేన మాం ప్రహృతవాన్.

(నడచిచూచి) తన్నుదానెఱుంగక కాసగు డెల్లు నిద్రాపరవశుడై యున్నాడు. ఓహో! ఓని శిశ్నము కాలిపోయి! కాదానత్తివలె వైకిలేపి పెల్ల కిలపరుండి కట్టుబట్టును నిద్రావశమున తలక్రిందిచెట్టుకొని యుదయమైనను మేల్కొనలేదు. త్రితెల్లవారు వశమును యలాబూస్తని తలుపుచీయని హేతువున నిద్రపట్టక నితరుముండే నిద్రించెగాఁబోలు! (నవ్వుచు)

చ! కను నిగుడించి సిగ్గున మొగంబును వంచుచు మాటికోరజూ

పున గని మందహాసమున బుగ్గలు రంజిల వీనినేగుచు

వనితలు ద్వారవేదిసయి బట్ట తొలంగి పరుండియుండగా

స్వనుబయి కెత్తు లోకతి యందగు చుల్లనుజూతు రిచ్చమై!

(సమీపించి) ఈతని లేపెదను. శఘండా! శఘండా! కాసగుడా! గురువుగారి సంధ్యావందనముఁ కై నదీజలమును తీసికొని రావలయును. వే! మేల్కొనుము. (చేతితోఁద్రట్టుచు) ఈ మండకొడుకు నాక' స్వస్థమును యలాబూస్తని కరస్పృహనుకొని నిద్రాకండ్లతో బడితివంటి తన శిశ్నమును నాకుచెట్టి నొక్కడుగదా! (అని యోసరిల్లును)

కాస:— (పలవరించుచు మేల్కొనుచున్నాడు) ఓ గాడిదా! నీ పాదములకు మొక్కిక్కెదను రిన్నకుము.

జంబు:— (స్వగతము) అహో! శ్రోత్రీయబ్రాహ్మణపుత్రుఁడు నిద్రాపండి లేచుచు హరిస్మరణముఁ జేయుచున్నాఁడు. బాగు! బాగు! (ప్రకాశముగా) మిత్రీమా! ఉదయమున మేల్కొనుటతోడనే గాడిదను స్మరించుచున్నా నేమి ?

కాస:— (మేల్కొని కన్నులు నులుముకొనుచు బట్టకట్టుకొని) ఓహో! నా మిత్రీత్నమును జంబుకదా ?

జంబు:— బోను! నేనే. పృష్ఠమున సీతు గాడిద కవచపడెనాయేమి ?

కాస:— (భయముతో స్వగతము) అయ్యో! నేను గాడిదచే తన్నులుదిని యా కోపముతోడనే నిద్రించి, పలవరించితిని కాఁబోలు! రాత్రి జరిగిన వృత్తాంతమంతయు సీతనికిఁ దెలియలేదుగదా ? అగుగాక! ప్రమాదవశమున జరిగిన నా దురాచారమును గప్పిపుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) అగును. స్వప్నమందేమా జరిగినట్లు నేను కంచితిని.

జంబు:— (చూచి) కాసరా! ఇదియేమి ? నాసట కట్టగట్టితివేమి ?

కాస:— (స్వగతము) చోరీకస్తువులతోగూడ పట్టువడిన దొంగయొక్కగతి నానందటస్థమైనది. (ప్రకాశముగా) కలుపునకుఁ గట్టుకట్టితిని.

జంబు:— లలాటన నేమికులుపు ?

కాస:— (స్వగతము) ఈ లంజకొడుకు నాపాపములంతయుక విడుచునట్లున పడెను. అగుగాక (ప్రకాశముగా) గురువు నాపైగోపించి లలాటమునఁ దన్నెను. ఆ దుచేతఁ గుఱువైనది.

జ:—

శ్లో. స త్వం విద్వాగ్గ్రహశక్తో
 నాశుశూషుర్న మత్సరే,
 స కదాపి దురాచారః
 కోప స్త్యయి కేళం గురోః?

కా—(స్వగతమ్.) నేదానిం మే పలాయనం యుక్తం, త ఏవం బూరియామ్.
 . (పరికాశం, సామర్థ్యం.)

శ్లో. గురో స్త్యయి న కోపోఽస్తి
 లూటే దృశ్యతే వ్రాణః,
 అతః ఖరపదాఘాశో

నిశ్చయో యది నిశ్చయః.

జం—(స్వగతం) సత్యమయం కాసర ఏవ; అతః ఖరపదపరహార ముపాధ్యాయ
 కింసి నిక్షిపతి. (పరకాశం) సఖే! కిం బహునా ? సత్యం భణ.

కా—నానా మలాబూస్తనీం కామయే, నైవ మా నిచావత.

జం—(విహస్య) కథ మసంబద్ధ మాలపిత ముపకాశితా! కామ యతాంనామ
 సా!, కిమ నేన లలాట పరిణయ ?

కా—కిం కివాసి గోప్య మస్తి? తర్హి హ్యాయతామ్. పూర్వేయ్య పహంక
 లలాటాస్తన్యా కృతసంకేతోఽస్మి. తతశ్చ—

శ్లో. సంకేతస్థల మాగతా నిశి నదితిరే తమోమర్గమే

సాఽయాసీ ద్రజకం వినష్టకరభా న్యేవం గతా మధియా,

తద్భాగ్నింత్యాఽహమసి ప్రసీద లలనే! కగ్నాన్న మాం జల్నసీ

త్యాగ్నివ్యం కరభం జఘాన సపదా ఘాతే మ మాసీర్వ్రాణః

త మేవంసఖే! మను దురాచారం నాన్యత్ర భవాన్ పరికాశ యతు
 (ఇతి. పాదయో పతతి.)

జం—(ఉత్తాప్య) కాసర! బాహు న పరకాశయిష్యామి; కింతు శుద్ధాచారస్య

తత సత్యా వపి రూపవత్త్వం గృహీణ్యా కథ మనురాగ ప్రవృత్తి

లలాటాస్తన్యామ్?

కా—త్వం బధ ! కా గమ రవిశ్యసతి గృహీణ్యామ్ ?

జంబు--

తే. గీ చమత్కర జక్క గ్రహింతును - త్వవి కావు

నిజ శుశ్రూషుడవు ధన్య - పరుడ వఖిల

క్రమగుణవంతుడవు సిన్న - కారణముగ

గురువు కోపించి యారీతి - గొట్టులేల ?

కాస--(స్వగతము) నే నిపుడు పాటిపోవుదమన్నను మంచిపని కాదు. (ప్రకాశముగా కోపముతో)

క. గురు డలుగఁడుగద! నాపై

బరువగు వాటుపొందు గాన - బడుగద! నొసటక

ఖదమిల్లు తన్నెనని మది

గుఱిలించితివని నమ్మ - కొను మిఁక నటులే.

జంబు--(స్వగతము) నిజముగా నేడు గాడిదమేనకుఁ దగినవాడే గాడిదతన్ను గురువునై చెట్టుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) కాసరుడా ఇన్నిమాటలేల ? నిజము జెప్పుము.

కాస--జంబుకుడా! నేను దానిని గోరలేదు. యిలాబూస్తనియే నన్ను రమ్మ నిడి.

జంబు--(వచ్చి స్వగతము) ఇదియేమి? సందర్భప్రసాదము లాడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) - ది నిన్ను వరించి వుంచు గా లాటమన క్రణమునకుఁ గారణమేమి ?

కాస--ఇఁక నీకడ రహస్యమేమున్నది ? నిన్నరాత్రి యలాబూస్తనితో సంకేతముఁ గావించుకొంటిని పిదప.

జంబు. సంకేతంబగు నేటియొడ్డునఁ దమ - స్పంఘంబునన్ నాతి యా

వంకంజాకలి గాడిద జ్వేకుక మ - చ్ఛాంతిన్ జన న్యానితో

'నింకచ్చుచ్చటఁ దెల్పవేల నను దే - వీ!' యంచు నేగాడిదక

శంకన్నాని కవుంగలింపఁ దదా - ల్నుండన్నె నామోముపై.

ఈ నామరాచారమును నీ చెచ్చటను వెలిబుచ్చుము. (అని పాదములపై బడును)

జంబు--కాసరా! తెమ్ము నే నితరులతోఁ జెప్పునలే. (లేవనీయును) కాసరా! నీవు పరిశుద్ధాచారుడవు గదా. నీకు రూపవతియగు భార్య యుండగా నీ కళాబూసని వైబడి చచ్చులేమి ప్రహారము ?

కాస--చాలు! చాలు! నీవే జెప్పుము భార్యయొక్క పాతివ్రత్యమున విశ్వాసములేనివాని గతియేమి ?

జ — (సకాతుకం) ఇదేమనీ మే కాతుక భావం. (సకాతుకం) కుతస్త్వ తస్మా
మస్మానుః ?

కా — (సకాతుకం) ఈ తన గుణాద్వా మః గామిన్వా మపి భవతి విశ్వాసః

జు — కథ మయ మచ్చగామి నత జానాసి ?

కా — బహుని చిహ్నాని ప త్రి, శృణు తావ దిద మేకమ్.

శ్లో. భార్యాం కశ్చనమాం ప్రతార్థ్య యభతీతాశ్చికనూనేనుయి
ప్రాప్తేజాతు గృహాంతం నిశి మృషా విప్రోవ్య మా జాతీ
లీరా క్లాపి నిదాన్య దేవ మథ తామోవ్యసో మేక రే
లగ్నో ద్విప్థస్మగు ర్ముఖప్రతిరగః కన్యాపి కామధ్వజః.

జు — (విహస) కిం త్వయా కరలగ్న స్మ పీష సముత్పాదః

కా — నహి హి. సముత్పాదీయం పోయా యావ నార్థం తావదేవ క్షణద్వధేన
మష్టిగా నమ కక్షః ప్రహృష్ట నిమగ్నస్య స. పునః పలాయాంచక్రే.

జు — తక్తి యుక్త మస్మా మతిశ్చాన ఇతి ఆతః పరం సఖే! కాలాచార మేక
ప్రవేశ. యత స్తవైదికాచారోయతే తదాహు నాచాగ్న్యః

శ్లో. వైదికాచార విభిన్నః

కాలాచారం సమాచరేత్,

కాలాచారవనిభ్రష్టః

రామ సరకం వ్రజేత్ ఇతి.

కా — (సకాతుకం) సఖే! కిం త్వం తత్రోపరిస్తః ? యదేకం సంక్రమసే -

జు — స కేవల మహం గురు రసి నా వక్రనానయమి

కా — కథం పాపం డ ఏ వావయోర్ధ్వః ?

శ్లో. వేదిశౌతనిధి స్మృతి వ్యసహిత వృక్షడర్శనీకః

కర్మాణి శ్రుతిశోదితానికురుతే కాలేషు య్యగ్యైః క్రమైః

అన్యో నాస్తిభు వీర్యశో ద్విక ఇని వ్యాతస్వతా ప్రత్యయం

పాపంజేవతు వక్రనానయమివాసర్వే వయం పంచితాః.

(ఇతి రోదిత)

జు — కుత స్తే రుదితం ? న నివృత్తాస్మి కాలమతం ప్రవేక్ష్యతోపి తవ స ఏవ
గురుభ్యవిష్య తీతి సంతోష్టవ్యం తదేహి! నచీజల మాహృత్య గురవే దేహి

జంబు—(స్వతః) బాగు! బాగు! కథానందస్య సాంధ్యకముగ నున్నది.

(పాతముగాః) నీరూ? సిభార్య యుక్తమస్త్రీ కాదా! ఆ సెయిండు
చి కవిశ్వాసమేల?

కాస—(కోపముతో) సిభార్య మతియొకటిచే విషయించుచునున్నదని తెలిసిన
సేతు దానిపై నెట్లుండును?

జంబు—ఆటలైన సిభార్య నెక నైక విషయించుట సేతు వెలిసినదా!

భృశ—అబ్బో! ధర్మసక్రము. ఒకటియనెల! చానెక నిరవ్యసము బున్నవి. దిశ
యొక గాధ వినుము.

మ|| నమఃగల్గస్మి యదీయభార్య నొకడ—స్వామంబుగా దెగునం
చరుమానించి మృత్యుప్రయాణముడై—య్యూరాత్రికేవచ్చియిం
టగు జేంగల దేవహార్షేది. యే డండాగెనో మూల జే
సినహాకె గొనతేమగల్గి పృథులూ — పిర్లుంబునా మొక్కటన్

జంబు—బాగు: చేతికి నొకకానె శిశ్నులు వూడబెట్టి పాతము పోవా?

కాస—లేదు. పాతవకు ఆనకలేదు. ములనేసి త్రొవతోపునెరలో వాడు
నారొయి నై చొక్క—గుడ్డుగుడ్డు పోలిపోయెను.

జంబు—ఇదియా వృత్తాంతం! అబ్బలైన సిభార్య నవ్వుదగవకాదు. వెదిక
భృష్టుడ మయితిపిగాన సకముడి నీవు కాబాచారము ననుసరింపును. పెద్దలు
కూడ నిట్లుపడేశి. చుచున్నారు.

తే గీ. వైదికాచార మందు వి — భ్రష్టుడైన
వాడు కౌలమతమున జే — ర్పంగఁ దగును
తస్మత్తంబు భ్రష్టుడై — తనరువాడు
రౌరవం బను నరికంబు — జేరతగును.

కాస—(సంతోషముతో) నాకు కెప్పుచున్నాన నీమందు జేరితివా!

జంబు—నేనేకాదు, మనగురువగు వక్రనాసమునియును.

కాస—ఓరి! దొంగముండకొడుకు వక్రనాసముని పాపండుడా?

ఆ. వె. శ్రౌతవేత్త వేద — శాస్త్రముల్ జదివించు,

స్మృతులెఱుంగు కర్మ — తిథి నొనర్చు.

నిట్టివిప్రవర్ణుఁ డిల నొండు తేడన్

దొంగవాడు చుట్టూ -- భంగముతో.

(అని వీడ్చును)

జంబు—అపాత్రుడా! కాల తము జేయు గూడ వకడే గురునగుచుండులకు
సంతోషింపవలసియుండ, మఱియేమిదండెల? అమ్మ. నవీలముండెచ్చి
గురునకొసంగుము.

కా--తథాస్తు.

(ఇతి నిష్క్రమంతః)

జం--అహ మపి గుణో రస్మి హోత్రహోమా దనంతరం శాస్త్రసాతావసరం
ప్రవీక్ష్యే (ఇతి పంచాంతక స్థిత్యా, శుత మఖీసీయ) కస్మేదం గదిత
మాకర్ణ్యతే! (పుత్రోవలూక్య) సవీవాసర్గో రభ్యంతరో దీగదంతః
త్వ చన రధ్యాకోణే నిషద్య పక్యంక బంధసవేళితబూనశిఖాస్త్రకో రోదితి
భవతు, ఉపసన్నామి (తతః ప్రవిశతి యథానిష్ఠ్యో దీగదంతః)

దీగదంత--

శ్లో. తైలాభ్యంగన మలంభయం శుభత్వై రంభోభి రన్నాపయ
సస్త్వేహం శుకతుండకోటికుటిలాతామై గ్నై రాలిఖం
ధూపై శ్మశ్మ దధూపయం సురభిలైః కాలారూక్షై రహ
యామేకా భృశ మాయతా మమ శిఖాతేతి హ్రత్రామతి.

జం--(ఉపవృత్త్య) అర ! కే నేదలక్యతం?

దీగ--కిం వత్సో జంభుకః? తస్మి శ్రూయతాం. వత్స! యజమాన స్వాగ్నిహోత్ర
భవసకాణేదీహః శమనఘతతమసివితత్వశయ్యా ద్వితీయపత్నాశ్చ సహనిశీధే
శయతావాసస్మి.

జంబు--తత్తస్యః

దీ--తతశ్చ

శ్లో. దృష్ట్వాతంగృభమాగతం మయిభియాశ య్యూంవిహా నూచి రా
దూర్ధ్వజ్ఞా వ్రజవిప్లవ త్వనసనే గత్వా కుసూలాంతికం,
వక్త్రేణాఖుధియా బిడాలహతకో జగ్రాహ మే మేహానం
మ య్యానిందతి తత్ప్రకర్షతి దదాజ్ఞానోఽస్మి గోలాహలమ్.

జం--అయి మహాపాతకీన్! బిడాలహతః! త్వ మే వ్యాసృశ శిఖాచ్ఛేదాయ
విధివా స్మస్తోఽసి? తతస్తతిః

దీ--

శ్లో. తతశ్చిఖాం మే కుపిత శ్చకర్త
నేదేగతం స స్సథితిం గృహీత్వా
అస్తా నిదం సా మమ భాగ్యరేఖా
యద్యుతం మేహన మప్రలూయ.

జంబు--స కేవలం తన, కింతు పురసుందరీజన మదనమందిరాణామ్,

కాస—అట్లే (అని విష్కరించుచును)

జంబు—నేనుగూడ గుండ్ర మోమానికర్మల నిర్వహించి, శాస్త్రపాఠము కెప్పుడు నవయును (బతిక్షించెద కొంత వడలి, వినుట సభివయించి) ఈ రోదనధ్వని యెవ్వరిదై కుండును? (ముంచును జూచి ఓహో! గురు తుబ్బడగు వీర్వదంతుడు డి క్తి యరుగుమూల గూర్చుండి కోయబడిన జుట్టును తొడవై బెట్టకొని యేడ్చుచున్నాడు ఏమిది? కను గొందుగాక. (సమీపించును)

వీర్వదంతుడు—(ప్రవేశించి)

కా. తైలాభ్యంగన మూచరించి, పరిశుద్ధస్నానముం జేసియున్
లీలన్ బ్రేమముగ గుల్కుచుటకు పో—ల్లింగల్లు నాగోళ్ళతో
కేలన్ దివ్యసుగంధదూపముల వి—క్షేపంబుచే నార్చునా
(వేలుంగ్రొమ్మడికోసిపోయె నకటా! — భేదిల్లునాప్రాణమల్.

జంబు—(సమీపించి) అయ్యడా! ఈ యాపత్తు నీ కెవరివలన దట్టస్థమైనది?

వీర్వ—నాయనా! జంబుకుడా! నీవేనా? మిటివా? యజమానియగు గడుకం
కుని యగ్నిహోత్రగృహములో నొకమూల వీపపుగాంతినిగూడ కప్పివేయ
దగిన కారుచీకటిలో నతని రెండవభార్యతో బయండియుంటిని.

జంబు;—తరువాత

వీర్వ—మేము రసకందాయపు బట్టలోనుండగా నతడు నగరిచూడి తిరిగివచ్చి రెండవ
భార్యనుగూర్చి యరుమానించి, మే మున్న చోటికే వచ్చెను.

మ. అతఁ డా యగ్నిగృహంబుజేగఁ గని భీ — తాత్కుండనైశయ్యవీ
డి తదంకంబునగాబైకింద మొలమొల — డిన్గొంతుకూర్చుండ నా
యతిమై (వేలేడు నాదుచుల్ల నెలుకా — యన్ భ్రాంతిశ్లోఁబాపుపి
ల్లి తటాబ్బట్టగ నేను మొట్టోయనఁజె — ల్లెన్నాడుగూఢశ్రముకా.

జంబు—ఓసీ! విక్రమాలిపిల్లీ! నీవే యీరుహాత్ముని సిగడలు పుకకు ముఖ్యకారణ
ముగా బ్రహ్మచే స్వంపబడితివి. తరువాత;

వీర్వ—

గీ. భగ్గుమని లేచి వేదిపై — స్వధర్మి దీసి
కోమలంబైన నా జుట్టు — గొటిగివైచె
నిది యిటుంచును నా భాగ్య — మిది వయస్య
కోయ కంచెను నా నా చుల్ల — కాయ నతఁడు.

జంబు—అది నీ భాగ్యమనుట కంగీకరింపను ఇంక పురసుందరీ త్రికోణముల మహా
దృష్టమని చెప్పువచ్చును.

శ్రీ—వత్స! యత్త సుత్తం;

శ్లో. ప్రలోకాంతి తిథాలూనా శాఖ నీవ దినేదినే,
నయ లూలంతరుమతాం ద్వావి శేషప్రవేశాంతి.

[వైకళ్యే]

భో భో పకితాః!

శ్లో. శ్రోతవ్యాన శ్వాస్త్రసిద్ధాంతపత్యాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహుః,
అజ్ఞాన స్వాసాయ మేకే చదన్తే
స్వాత్మానందస్ఫూర్తిరి త్యామసంతి.

జంబు—అన్య! వత్స! వత్సనామయం కాస్తాంతి వాతయతి. (తతః) గమిష్యామహం.

శ్రీ—అహ మ ప్త్యానంత్యమి నియమ్యువా స్థుస్థ శ్వాప్తేనదుఃఖ మహా హితుం. (వత్సవో పరిత్రానతః)

జం—ఏవ కిల —

శ్లో. సాలే వత్ససి దోర్మ్యగే చ భవశం
భస్మత్రిపుండ్రం వహన్
కర్ణేదగ్ధవేత్ర మక్షవలయుః
ధౌతాంబురాలంకృతః
పర్యంకే విసర్జితపుస్తకగణః
పట్టాశుగోద్భాసితః
శాస్త్రార్థం పఠతాం పూః కథయతి
శ్రీవక్రనాసో గురుః.

(తతః ప్రవిశతియథానిర్దోష్టోవక్ర సయమి.)

వక్రనాసయమి—

భో భో పకితాః :

శ్లో. శ్రోతవ్యాన శ్వాస్త్రసిద్ధాంతపత్యాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహుః
అజ్ఞాన స్వాసాయ మేకే చదన్తే
స్వాత్మానందస్ఫూర్తిరి త్యామసంతి.

దీర్ఘ—నిజము పలికితివి; నా శిక్ష సకలము వాటిల్లినదో. హాయిగా వోయించు కొనుచున్న యూరిలోని యాడుకాండ భగవంతుని యు ఘోటు ఘోటుమని పూజాపునస్కారములు లేక బూజునట్టి పావా? అదిగాక.

తే. గీ. గొటిగినను జుట్టు శాకిని — పోయెను బెడలు
చుండునేగాని మనఃజల — చుల్లకాయ
సటికివైచిన మఱిల నె — న్నాశ్వతైస
మొలచు టది యెక్కడైనను — కలదె సఖున,
(సేపధ్యమన)

విద్యార్థులారా!

చ. వినుడు సమస్త శాస్త్రముల — విశుత్తవనీయఖండః
సునిశితబుద్ధి గొనుండు — శోకవిషమోక్షమందు వా
కొనియె సవిద్యవాముటయ — కొందఱుమోక్షమటంచుబల్కిరా
త్మను ఘనమోదముంగనుట — మాత్రమయంచుకొందఱిద్దరన్.

జంబు—(విని) ఆర్యుడా! వక్షనాసగురువు పాఠములు చెప్పుచున్నాడు. నే నటుకు బోయెదను.

దీర్ఘ—ప్రియమిత్రునితో జెప్పుకొని దుఃఖమాదుకొనుటకు నెమకూడ వత్తును (ఉభయులు నిష్క్రమింతురు.)

జంబు—(మందుజూచి) ఓడు.

సీ. ఫాలపక్షస్థల — బహుబుద్ధెల్లని భస్మప్రిత్రుగ్రహుల్ — బాగ
దీర్ఘి దక్షిణకర్ణాల — దుర్భాగ్యత నివేత్తిం
బలంకృతిగ జ ద్రుంగం బెట్టి బుచ్చునెన తన నితం — బస్థలం
బాంబూలైట్లః శోకతః—దీర్ఘకట్టి పురువిస్తృతము
లైన — భుజింస్సులయంచుచక్కనిపట్టువ — స్త్రమునుదాల్చి
గీ. పుస్తకపుగట్టచును దన — బాంబిదాకొని చదువుచున్నట్టితన
శిష్య — సంగతులకు! నెల్ల శాస్త్రాధ్యయనమో—ధించునడుగొ!
నీ సఖుండగు శ్రీ వ్రత — నాసగురుండు॥

వ్రత—(ప్రవేశించి) విద్యార్థులారా!

చ. వినుడు సమస్త శాస్త్రముల — విశుత్తవనీయఖండః
సునిశితబుద్ధి గొనుండు — శోకవిషమోక్షమందు వా
కొనియె సవిద్యవాముటయ — కొందఱుమోక్షమటంచుబల్కిరా
త్మను ఘనమోదముంగనుట — మాత్రమయంచుకొందఱిద్దరన్.

(స్వగతం) మమ తు మతమే తత్ -

శ్లో. లోలాత్కృష్టిః స్మయమానాయాః
గృహ్యాయంధత్క రాజజాతః,
నీవీమోక్షా దృతే మోక్షో
నాస్యః కశ్చన విద్యతే.
అపి చ--

శ్లో. ఆఘాతం మదితానుగంధి గుచిరం
గృధ్రాభ్యా మఖాంభోరుహం
తస్యాః కించ ని శేయ మాశు గమితా
తైస్సై ర్విహరక్రమైః,
స్నాత్వా తాత రథ స్వయం ప్రయతచ
తృప్త్యాఽగ్నిహోత్రాదికం
శిషాః స్నాతయతా మయ జగ ద్దిదం
హంతేతి సంధీయతే.

వక్ర--కిం సర్వే రవధృత శ్వాస్త్రసిద్ధాంతః?
శిష్య-అవధృతశ్చ సోఽయ, మనుగృహీతా శ్చ వయః.
వక్ర--సర్వే శ్రుత్వా పరిచితనాథంవిషిక్తదేశ మాశ్రయతు, కావరస్తు నదీజలమానీయ
వృగ్రస్పృదయో యుడితి విష్కాంతః, న జానే తస్మహృదయవైయగ్ర్య కార
ణం సద్వప్త శ్చ దివా ప్రేషయితవ్య.

శిష్య-తథా. (ఇతినిష్క్రాంతా)

వక్ర--రేరే! హృదయ!

శ్లో. తా మా ప్రభాత ముపభుజ్య సరోరుహాక్షీ
మక్షీణసౌఖ్యజలధా ససి గాఢమగ్రం,
అస్మిన్ దినేఽపి న భవిష్యతి కి తద్దైవం!
రాత్రౌ కుతో వ్రజసి తాప మశాండ ఏవ!

(విమృశ్య) నాద్యాపి నర్మసఖో దీర్ఘదంతో జ యిక, ప్రియశిష్యో వాక్యోగత కేన.
వాసల్లపిష్యన్ దినశేషం నేష్యామి?

జం--ఆర్య! దీర్ఘదంత! నిలూనశిఖం మస్తకం త్వా మనకు, ర్యాత్రభవతో వక్రనా
సయమివ స్పృమివ ముపసర్వామి

(తనలో నా మతమిది)

తే. గీ. చీరవివృట్టకై నేను - చెంగులాగ

బెనరిచూచుచు సవ్యము - బెనఁగులాడు

చుండ, గృధ్రీకరంబు నం - దుంటి కట్టు

చీర, డి వీడు టదె మోక్ష - సిద్ధినాకు.

మఱియు

సీ. మది గానరీను? - మహితగృధ్రీను భాంభోజంబు సారేకు

మూరు కొనుచు - వల్చున్రైక లో - పల బిగింతిన

గుంజు చిన్ని చన్దన నెడ - జేర్చి కొనుచు - బహు

సాంద్రనీలశ - మృసమావృతం బైన పూకును దని

వార - నాకుకొనుచు - క్రిందమీదను బడి - క్రిమి

చని జవ్వమని యూగఁగను దెంగు-లాడుకొనుచు

గీ. తెల్లవారిది యుదయన - తృప్తులఁ దీర్చి - యగ్ని (వేలిచి

శిష్యుని - ద్యావభోధ - మాచరించడి నా చేత - సఖిజగము

మోహసాతానబద్ధమై - పోలిచె నహహ!

(ప) కాశముగా) అందఱకు శాస్త్రసిద్ధాంతము తెలిసినదా?

శిష్యులు—తమ కటాక్షమువలన తెలిసినది.

వక్ర—అటులైన పదివిధ పాఠములను జింతఁజేయుటకై వివిక్తదేశములకుంబొండు కాసరుఁడు నవీజలము దెచ్చియిచ్చి శ్వాగ్రహృదయుడైపోయి మరల నగపడ లేదు. మీకు గనపడినచో నిటకుబంపుడు. అతని చిత్తవికారమునకు గారణ మరయ కాలకున్నాను.

శిష్యులు—చిత్తము. (అని నిష్క్రమింతురు)

వక్ర—ఓ హృదయమా!

తే. గీ. ఉదయ మగువాఁక రే యెల్ల - ముద మెత్త

దృష్టికరముగ గృధ్రీని - దెంగి దెంగి

కానివేళల నిట్లు కం - గారు పడెదు

మఱిల దొరకదొ యీరాల్లి - మైధునంబు.

(అలాచించి) నా కర్మశుభుడు దీర్ఘదంతుడు గాని శిష్యుడగు జంబుకుడు దాని యింకను రాలేదు. ఎవరితో మాటాడి పగలు గడుపుదును.

జంబు—అయ్యదా! దీర్ఘదంతా! భోడిగుండునకు మునుగువైచి గురుని సమీపించుము.

పీ--శస్త్రై వాచ్య! (ఇత్యాచరతి.)

వకృ--స్వీదంత! పరిష్కరిస్తామాం.

పీ--(పరిష్కరిత.)

జం--అహో! నమస్తే

వకృ--అభిమతేన యుజ్యస్య

జ--అర్య! గతుకంతకృతేన శిఖావేదే వ్యాకులమనా దీర్ఘద. తః

వకృ--కి మనేన వ్యాకులౌఽసి,

శ్లో. అజ్ఞాత్వా వనితోపమంత్రణ మవి

జ్ఞా యాంధకారే గతిం

భీమం యామిక మప్రతార్య మహతీ

ర్భిత్తి రనుల్లంఘ్య చ,

అప్రాప్త్యాపి శిఖానిశ్చంతన చనా

దుహ్యధికం సాహసం

కః ప్రాప్నోతి పర సియూ నధువనం?

మార్గో విడానా మయమ్.

పీ--సత్య మే నేదం మయా తు మూఢేన నృధారుదతం,

జం--ప్రియసఖ స్త్వ మిదానీ మార్యస్య,

వకృ--(దీర్ఘదంత స్వావకుంతన మపాస్య శిరః కరేణ పరిమృశక్) ఆయే
దీర్ఘదంత!

శ్లో. అధికవృథులనాసాకైతవా దగభాగే

సతత మపి మహాంతం చర్మజండం దధానః

వితతవృథులరోమచ్ఛేదజశ్లేష్టుభావో

వృషణ ఇవ మదీయో వర్తతే మస్తః స్తే.

పీ--అస్తు కో దోషః? భాగ్య మేవ సరిణతం మదీయ మస్తకస్య భవదీయవృషణేన
సామ్యగిరా. ఏషః--.

శ్లో. ఘృస్మణసలిలన్నానోప్రకాంతకుంకుమ సారథ

వ్యతికరవతి స్వరాంభోజచ్ఛదోదరసోదరే

శమనుభవితమస్యస్వాస్యోష్ణ్యో ప్రవేష్టుమివాస్తరం

మదనసద సాంతే గృధ్యా రతేషు విచేష్టతే.

దీ—(అట్లుచేయును)

కృ—ఓహో! దీర్ఘదంతుడా? నన్ను గొగలించుకొనవోయి.

దీ—(అలింగనము చేయును)

జంబు—గురువర్యా నమస్కారము.

వకృ—అభీష్ట సిద్ధిరస్తు.

జంబు—దీర్ఘదంతుని చూచితిరా? గడుకంకుడు తన జుట్టును కోసినందులకు మిగుల పరితాప పడుచున్నాడు

వకృ—మిత్రమా! ఇంతమాత్రమునకే విచారపడుచుంటివా?

సీ. తెలియఁగావలయుఁ గాం— తల బిచ్చ చందంబు తేలు పామనక

రే—ల్లిరుగవలయు — బంధివవలె గన్తి— వాని కన్నుంగన

నైతైఁ గోడల — నెక్కవలయు — నాశ్రయింపఁగవలె—నధిక

సాహసికతఁ గోయించుకొనవలె— గ్రొమ్మిడియును . జీర్ణిపఁ

గావలె — సెగనసాయిలకోడఁ దినియోర్వవలెఁ జెప్పు — దెబ్బలైన

గీ॥ నేర్పులెన్నింటినో యిట్లు — నేర్వకుండ — సౌఖ్యతమముగఁ

బరసతి — సంగమంబు — వొరకుమన్నంత వొరకునా — హరున

కైనఁ — దెఱఁగుకా యిది విటులకు —దీర్ఘదంత

దీర్ఘ—నీవన్నది నిజమే. బావిధవకు ప్రజాపతిని ప్రయోగించితోడనే గర్భమై నటుల దాచలేక నే నేడ్చుచున్నాడను. అంతకన్న వేరేకాయూలేదు.

జంబు—నిజముగా నీవిపుడాద్యవకు బ్రియమిత్రుడ వైతిని

వకృ—(మునుగుడిసి చేతితో దల దడవుచు) ఓయీ దీర్ఘదంతా!

తే. గీ. కచములను గోస్తవైదిన — గుడుసుశిరసు

ముందు నాశిక యను టుప — మొడ్డఁదాల్చి

చెలుపుఁడా! పెద్ద దగుట భాసిల్లు చుండఁ

గమమైనట్టి సావట్ట — కాయ చాయ॥

దీర్ఘ—అగుగాక! నీవువనములు నా శిరస్సును బోలి యుండుటకన్న నక్కణ్ణ

మేమన్నది? దబ్బకాయగుత్తి వలె వ్రేలాడు నీవువనము పవిత్రకస్తువు

కదా! తగులుకొని యాదములఁ గ్రమ్మినట్లు కుమ్మటయో నీవు గమ చింతివో! లేదో! కాని యిది,

చ॥ జలకము లాడుచో సలిల — సుకలితాశరుశంకుమాచరీ

మళయత హేమచంద్రవళి — మంజులమై పౌంసాహ్లాద పూకు ప్ర

కృల నిటు నట్లు వొరుచును — కామరంజంబు దాని పూకులొ

నలెటులైనఁదూతెడు ను — సాయము నియ్యదిచూచుమిత్రమా

వక్ర--(సహర్షం) దీర్ఘదంత! క్వ పున రత్యత్ర సులభం తవచాటుపాటవం
తథాపి కృక్రిప్రసంగేన స్మారితం శృణు హి శ్వేత్యాన్ని కావ్యతాంతం!

దీ--సఖే! వక్రనానయమిహ! ఆవహితోఽస్మి.

వక్ర--

శ్లో. యావ ద్వామదృశం మదంసయుగళస్వస్తోరురం భాయుగాం
ఖట్యాయా ముపవేశ్య కామసదనం తస్మా లిహే జిహ్వయాః.

తావ న్మహ్య మదా దిన ప్రమునిశో ధూర్తాధిపత్యం సఖే
తస్మాత్రాంబుమహాభిషేకవిధివా దేవః ప్రతరానాయుధః

దీ--సత్యం ధూర్తాధిపత్యే భవానభిషిక్తః

జం--అయ మేన జానా త్యస్మద్దురు స్త్రీశీయపురుషార్థస్య పారమ్యమ్.

వక్ర--(పాపలేపం) శృణు దీర్ఘదంత! శిఖాచ్ఛేద ఇతి కృత రోదనకళత్రయావి
తిల గూఢం రాజపరిగృహీతా మపి కృక్రిం.

దీ--అస్త్యేతత్; ప్రకాశే సతి మహత్కష్ట మేన్య తీతి విభేషి

జం--దీర్ఘదంత! కుతస్త్యం విభేషి? శోకవ్య మార్యవచనమ్,

వక్ర--తదిదాదీమ్,

శ్లో. పశ్చాత్కంబళతరజ్జుభి ర్మమ భజావాబధ్య లూత్వా శిఖాం
ఇంధ్రేణ ముఖం విలప్య తిలకాం స్త్ర్యైవ కృత్వాఽసితాకా

నారోహ్యధూతవలాశచామడికరీ మైకాలిత్రాన్వితం

మాంరథ్యాను పువః ప్రదర్శయతి చేతస్యిన్నే తదానిర్మతిః

[ప్రవిశ్య కాసరః]

కా--భవత్యేవమ్!

జంబుకదీర్ఘదంతో విహస్య) కాసర! కి ముచ్చతే?

వక్ర--మూఢ! కి మూఢ?

కా--న కించి దక్ష్యత్. స్వేనేవ కించి దామంత్రితం,

వక్ర--కాసర! కిం తక్కు భయ?

కా--

శ్లో. 'భవ త్యేవం సచస్సఖ్యః సామంశ ఇతి దేఖికే'

పృచ్ఛేయం రహసి ప్రాప్తేగురుమేవ విభేషికం?

ఇతి

వక్ర--(స్వగతమ్) త దేత త్కా సరస్య వృద్ధయై యత్ర కాగణం (ప్రకాశం)
జంబుక! ప్రకటితా మే పాపదతా కిం కాసురాయ వత్సయ?

వక్ర--(నవ్వి) నీవాశ్చర్యచాతుర్య మిట్టి విషయములం గాక మరెక్కడ కానిగృహి
సంగమప్రకంఠచే గతిరాత్రిదృశ్యంతామః జ్ఞప్తికివచ్చినది. వినుము.

దీర్ఘ--సంసిద్ధుండ నైతిని, చెప్పుము.

వక్ర--ప్రియురాలి తొడలను నా భుజముపైఁ బెట్టుకొని పంచముపైఁ గూర్చుండి
భగమును తనివీదీర నాకుచుండగా మన్మథుడు సంతసించి ధూర్ధాధిపత్యమున
నన్ను బట్టాభిషిక్తుని జేసెనన, నాసకియ ముత్రోదకము జ్వరన నాకిర
ముపై కురియించినది.

దీర్ఘ-- నిజముగా ధూర్ధాధ్యాధిపత్యమును వహించితివి.

జంబు--గుఱ్ఱపుకన్న కామపురుషార్థ పారవేత్త మరెయ్యకడు లేడనిచెప్ప వచ్చును.

వక్ర--(గర్వముతో) దీర్ఘదంతా! జాట్లుగారిగొంచుకొన్నందుకే నీ వేడ్డుచున్నా
డవు గాని, రాజుగారి లంజకే నేను రహస్యంగా తోక పెట్టుచున్నాడను,
చూచితివా!

దీర్ఘ-- హాయిగా! నీ యిష్టమువచ్చినట్లు విషయించుచున్నానని పొంగిపడుచుం
డివి కాని, యీ సంగతి రాజునకు తెలిసినచో ముప్పు వాటిల్లునేమో అని
భయపడుచున్నాడను.

జంబు--దీర్ఘదంతా! ఎందులకు? నీవు భయపడు పెందులకు గురువుగారి మాట
వినవోయి!

వక్ర--జాట్లు రాజునకు తెలిసినచో నాకు

తే. గీ. శిరసు గొటిగించి చేతులు - విటికట్టి
బొగ్గుమసి పూసి నున్నపు - బొల్లుపెట్టి
యీడ్చి, వీధున దిప్పించె - నేని తేని
యుగ్మలినెడగు తిప్పన - కొప్పశిక్ష.

కాసరుడు--(ప్రవేశించి) టులేకావలయును. ఆటలేకావలయును.

(జంబుక, దీర్ఘదంతులు నవ్వి) కాసరా! యేమనుచున్నాడవు?

వక్ర--మూర్ఖుడా! యేమంటివి?

కాస--కురేమియులేదు, నే నేదో మనస్సులో పుట్టించుకొనుచు పలికితిని:

వక్ర--కాసరా! ఏమది?

కాస--నా మిత్రుడు జంబుకుడు మన గురువు పొంపడుడని చెప్పెను. ఆమాట
రహస్యముగా గురువునే యడిగెదను. నా కేమి భయమా! జాట్లకుగ
కున్న మీరుపాడిన “శిరసు గొరిగించి” పద్యము ప్రకారము చేయవచ్చు
నని అంగీకరించితిని.

వక్ర--(స్వగతముగా) అదియే యాతని హృదయ వికారమునకు గారణము.
(ప్రకాశముగా) వత్స! జంబుకా! నేను పొంపడుడనని కాసరునితో
తెలిపితివా!

జం— సహి సహి.

శో. త్వయి వైదిక మూర్తి స్వే
శో వా పాపండుతాం వదేత్ !

స హి సంభావ్యతే జాతు
శీతతా జాతవేసి.

కా—(కు)త్వా—(కో)గు) కేశ గురుద్రోహిన్! జంబుక! ముఖనేయ! మాం
ప్రతి సాకుండు వీర నా గురు రిక్తుక్త్వా సుప్రతి నిపతేం కథయిమి తదహ
మక్షమహా స్వేన కిరో హనుమాన్ని ప్సిడయామి తే వ్యవణస్,
(ఇత్థంతేషు మాక్షిపా)

శీ. కాసర! చాచిప్ప,

జంబు—(విహస్య)

శో. భార్యాం యభిషేచ సరో భవతా గృహితం
నిష్పీడనాయ మద ధ్వజ ముద్ధృతాగ్రం
వ్యామోచయేయ మహా మన్యభానాండ శం
ముష్టిం నిపాత్స తవ వక్రిసి నిజకల్పమ్.

కా—(సభయలజ్జ ముపస్సత్వ, స్వగతం) కథ మూఁకస్మృతా ర్జనేన భార్యా జారి
చీసి? తదయు మయా న కోసయితవ : యదాహుః—' మన్మజ్ఞంన ప్రకో
పయో' చితి, (ప్ర : శ) సఖే! జంబుక తు నవ్వి మే దుగత్తం, మా (పకా
శయ పున రన్వల్లలాప ప్రణయిన్తి చరతం.

శీ—(స్వగతం) కిం త ద్భవతు మర్తతి? అస్తు ప్రతారయామి కాసరం (ప్ర)కా
కంగా) కాసర! త దహం జనామి,

కా—చలజ్ఞం జంబుక మాఖి మవేక్ష్య కథ మస్త్రై కథితం చివాస్యానురాగ నిమి
త్తం కరణచరణఘాత మలాబూస్తన్యః?

(సర్వేరపహసంతి కాపాస్తు సలజ్జరిన్తులి)

శక్ర—కోధ. మరోస్య జంబుక! శోఠీయపుత్రి శ్శుభాచార శ్శే త్యేతానంతం
గాలు శిష్యత్వేన గాసరో మయా గృహిత; స.ప్రతి సభార్యస్యాప్య వృ
త్తాంతశ్రవణేన పాపండునంద ప్రవేశాత్త్వ మిం పరిత్యజేయం.

గా—గురు కేశ మూగి ఇతి రోదితు మానభతే?

జం—శీతాయ సఖే, రోధనేనాలం, పృథ్వితా మరతాధద్వయ మితి గురుం
చ్రణదు

జంబు—లేదు. లేదు.

జే. గీ. ధరణి వైదిశలోకము — ర్థము నిన్ను
నెవఁడు సావండుఁడనని న — చింతలఁడు
భయదబాబ్బల్యునానాగ్ని — చయనలనందు
శైత్యభావము మీహించు — జూలఁడు కలఁడె?

కాస—(కోపముతో) ఓహి! గురువోహి! లంజకా! ఇంతకుముందే మన
గురువు పావండుఁడని చెప్పి యిపుడు తప్పుకొనుచున్నావా? చూడు.
అంజనేయుఁ డక్షయకుమారుని మెడ నిలిమిన్లు నీ వృషణములం బిసికి
వైచెదను. (గూడ్డనూడఁ దీయను)

దీర్ఘ—కాసరా! కోపింపకుమా.

జంబు—వట్టకొయ వదలెదవా? చచ్చెదవా? వెనుక నెప్పుడో.

ఉ. ఇంపుగ నీదు భార్యను ర — మించెడు జారునిమేఢదండముఁ
దెంపఁగఁజూచు నిన్నతఁడు — దిమ్మకొమ్మున గుడ్డిపోవు నా
పెంపుననాదబీజముల — వీడక గట్టిగనొక్కడేని నిక
జంపెద వట్టకాయ విడు — మా! యమలోకము నీకు డగ్గతెన.

కాస—(భయలజ్జలతో తొలగి తనలో) వీడు నాభార్య అంకురబోతని యంద
తిపోఁ జెప్పలేదుగదా! వీనికి కోపము గట్టి పరదు. తన గుట్టెఱిగిన
వానితోఁ గలహింపరాదను పెద్దలమాట వ్యర్థము కాదు. (ప్ర)కళముగా)
మిత్రమా! క్షమింపును, ఎఱుంగక చేసితిని మొగముపై గాయము మోటు
మాత్రము వెల్లడింపకుము.

దీర్ఘ—(స్వంతము) ఈకృత్వాత మేమై యుండునో! అయినను వీని నూపి
చూచెదను, (ప్ర)కళముగా) కాసరా! ఆదంతయు నేనెఱుంగుదునులెమ్ము.

కాస—జంబుక! నన్ను గాడిదతన్నిన యా యుదంతమంతయు యలాబూస్తని
నీతనితోఁ జెప్పినదా యేమి?

(అందఱు నవ్వుదురు. కాసరుఁడు సిగ్గునఁ దల వంచుకొనును.)

వక—(కోధమున దెచ్చుకొని) జంబుకా! యోగ్యుడనియుఁ (కో)త్రీయుఁ
డనియుఁ గాసరుని శిష్యునిగాఁ జేర్చుకొని. ఇప్పుడీతనియొక్కయు
నీతని భార్యయొక్కయు చరిత్ర తెలిసింది. సామ డమతమునఁ జేరదగిన
యీతని నిక విసర్జించెదను.

కాస—(వీడ్చును)

జంబు—వీడువకుము. ఈ రెండపరాధములను క్షమింపుమని గురువునకు మ్రొక్కుము

కా—ఇతః పరం త్వద్వచః నాతిలంఘే. శపామి చ మమ వరమప్రేమాస్పదాభ్యా
దలాటాస్తనీ ప్రసాభ్యామత్యాయ తాభ్యాం గురుర్మాం యథా పరి
గ్రహిష్యతి తథా యతస్య (ఇత్యుక్తౌ గురుం పృణమతి)
నక్ర—వత్స! ఉత్తిష్ఠాత్రిత! ఇతఃపరం పాప ధో భవ! న మన్వ యేఽసిహం.
ఏవం చేన్నిర్భయం యభస్యా దలాటాస్తనీత్వయా.

జంబు—ప్రవేక్ష్య త్వయం పాపం దతాం.

కా—(సహర్ష ముత్థాయ గురోః తిష్ఠతి)

నక్ర—జంబు! కః పునరస్య భార్యాం యద్భవాత్?

జంబు—కో వా న జానే.

నక్ర—యాకిలి—

శ్లో భిత్త్వైలావృతహేమచందనతరుం
దేవేన కాతుమాలాత్
ఉత్కిర్ణేన మనోభవేన తరుణీ
యూనాం గృహీతుం మనః.

దీ—సఖే! సాహచర్యస్యా యథారం జానామి కిం త్వహమేకదా నిశితే—

శ్లో. ఆరోఽన్యోన్యం మిమా నురోజకలతా
వాలింగ్య రోమాంచితా
వాజిగ్ర న్యదనారవింద మనభే
బింబాధరాన్యాదనమ్.

కా—(సక్రోధం) కింత్వమేన మే భార్యాజారః? తతః కిఖాంతే పోల్లుం
భామి (ఇత్తి) కరాభ్యాం మస్తకం గృహీత్వా సవిస్మితం కేనాశ్చ నవ
మేవ కృత్వా కిఖా?

దీ—కాసర! కృతం విచారేణ ఆపరాధవా నధ ప్తిష్ఠతి.

జం—(సృఘాభంగం) కాసర! మాస్మితః పృథ్వీ తవ స్వపవదారవివేకః,

నక్ర—సఖే! దీర్ఘదంత! రక్షితవాక్ష్టేనసి కాసరం దుస్సుహ వైదికాచారక్ష్మేమహాంధ
కారకుచపతనాత్, ఉపభుంక్త్వా నిస్సవత్తు మస్య గృహీడిం భవిష్యం
త్యస్యాపి కేతం యువతయో గృహీణ్య.

కాస-ఇది మొదలు నీ యాజ్ఞను నీపాదసాక్షిగ నాకు పరమ ప్రేమాస్పదములై
ప్రేలాడుచుండు ఆలాబూస్తని స్తవములుసాక్షిగ మీఱను, గురువు నన్ననుగ్ర
హించునటుల జేయుము. (గురువకు నమస్కరించును)

వక్ర- వత్సా! లెమ్ము.

తే. గీ. ఇంక నాదయఁ గోరితి - వేని పరమ

పూజ్యపాపఁడమతమును - బూను మింక

నిర్భయత నా యలాబూస్త - నీ భగంబు

నిచ్చవచ్చినగతి విష - యింప వచ్చు.

జం- గురువర్యా! పాపఁడమతము సంగీకరించును. ఈతని గజాక్షింపుము.

కాస-(సంతోషముతో లేచి గురువిప్రకృ నిజవలదును.)

వక్ర-జంబుకా! వీని భార్యను దెంగిన వాడెవడు?

జంబు-ఎవ్వడో నే నెరుగను.

వక్ర- కాని యది మిక్కిలి చక్కనిచ్చితి.

తే. గీ. తలఁచుఁజేతవవల్లిక - లల్లుకొనిన

పసిడిగందనపుందీవె - పలవఁ ద్రుంచి

పడుచువారల హృదయము - ల్బలిమిఁబట్ట

కోరి నిర్లంపఁ బోయి నీ - కోమలాంఁ

దీప్త-నేమిగూడ మామూలుగా దాని విషయించు నిటు నెఱుంగను. కాని నే నొక
సాటి నడుచేయ

తే. గీ. వలిదచనుదోయి పులక పు - మ్మములఁబూయఁ

గొఁగిటంగ్రుచ్చి కలికి నం - కమునఁజేర్చి

మోముదామరపూవును - మూరుకొనుచు

సథరపానంబుఁజేసితి - నాసతీర.

కాస- (కోపముతో) నాభార్యకు ర కుమగడవు నీవేనా? మాకు నీ జాట్టును గోనె
దను (తలఁడదిమి) ఇదేమి! కొత్తగా బోడిగుండు చేయించితివే!

దీప్త- కాసరా! విచారింపకుము. ఆపరాధము జేసినవాడు క్రిందనేయున్నాడు
లెమ్ము.

జంబు-(బొమ్మనుడితో) కాసరా! ఇది మొదలు నీకు స్వపరచార వివేక
మక్కరలేదు.

వక్ర- సఖుడా! దీప్తదంతా! దిక్కుమాలిన వయదికాచార బంధమునుండి వీని సుద్ధ
రించితిని. నీచిత్తమువచ్చినట్లు నిర్భయముగ నీతని భార్యను కొట్టుకొనుము
కాసరునకు గూడ నిక జేలకొలది బంజలు దొరకుదురు.

కాస- (స్వగతం) ఏకైవ ఘోరమాల మలాబూస్తసి. (ప్రకాశం) సంత ఇతుమాచారం నామనుష్యందే.

జంబు-గురుం వినా కే పున రస్యే సంతః

కాస-(సహస్రం) సఖే! వక్రనాసయమిత్త? త్వద్వచనస్య పాతితోషికవస్తు ప్రదానకలాస్మి భవ త్వయం మమ సమాకుచిత పంచాగుళీ క్షేపః (ఇతి శిరసి పాతయతి)

జంబు-(నిహస్య) వీర్యదంత! సయా కుంచితపంచాగుళీపాతధ్వని రేష మే గురో శ్శిరసి కాసరపాదండమత ప్రనేకకల్యాణ వ్యాదహోష ఇవ.

వక్ర-(పానంతుం) సఖే! భవత్కృతతోఽనుం పంచాగుళీ ప్రయోగః.

శ్లో. వీక్ష్యోపరితమధ్యే

భావయ్యతి మామ మే జిత స్త్వ మితి,

గృహ్యాయ కృతం హి మూర్ధ్ని

స్మరయతి పంచాగుళీ క్షేపం.

కా-జంబుక! సత్సవచనశోఽపి.

వక్ర-వత్స! కాసర! కిం మాం పాదండం మన్యసే?

కా-(సవినయం) కీదృశస్తత్రభవాన్!

వక్ర-వత్స! శుద్ధాచారోఽస్మి. స్వయతఃత్వాయ వయదికమత ప్రవిష్టాను పాదండా ఇతి విదాంతుర్వంతు. తావతా కానోహంసి? వత్స!

శ్లో. సన్యా గర్యా యోషిణో హృద్య మానం

శక్యం భోక్తుం నామ యావ ద్వ్యపీక్షమే,

తక్తి తూజ్యా ఇంభవీ జీవితా న్ను

స్సౌఖ్యం భూమా స్వర్గలోకాత్తుభారి

కా--కుత స్తర్హి వయదిక మతాపస్తానం?

వక్ర--జనావస్థనాయ, తదేత దంధపరంపరయా జకద వయదికాచారద్వేషి,

కా-అవగృహీతోఽస్మి

వక్ర--వత్స! ఆద్యైవ శుక్రీవారేగృహిణ్యా సహ దీక్షాం ప్రవిశ,

కా--కస్యోపదేశేన!

వక్ర--మత్కృత్య కీర్ణవంతస్య.

కా--కుత ఏవం!

కాస—(స్వగతము) నా పొనిమున కలబూస్తని యొక్కతె చాలును. (హాళ మగా) సత్పురుషు లీయాచారమును హస్తాంతరా ?

జంబు—గురువకంటె సత్పురుషుఁ డైం లంజకొడు కమ్మడు ?

దీర్ఘ—(సంతోషముతో) వక్కనానా! నీ వచనకాతుర్యమునకు బహుమతిగా నీ మొట్టికాయను గొప్పి పుకా. (మొట్టను)

జంబు—(నవ్వి)వీర్లుడంతా! నీ మొట్టికాయధ్వని కనుని పాపందమత ప్రదేశ మహోత్సవమునకై మంగళ ధ్వని యైనది

వక్క—[ఆనందముతో] నీ మొట్టికాయ,

తె. గీ. నాతి యువరతి సలుపుచో — నాకుఁ గాము

జలము వేగమె జల జల — జారిపోవ

నోడిపోతివి ఛీ! యని హుంకరించి

తరుణి మొత్తిన దివ్వుడు — తలఁపుఁ దెచ్చె

కాస—జంబుకా! నీవు నిజమే చెప్పితివి.

వక్క—నేను పాపండుడని తలచు చున్నాడవా ?

కాస—(దివ్యముతో) తమ రెట్టివారో తెలియకున్నది.

వక్క—నేను పరిశుద్ధాచారము గలవాడను. తమ మత ప్రకారము శుద్ధవిధముల నన్ను పాపండు డనుకొందురుగాక. అంతమాత్రమున నేమియు హానికేడు.

నీ. వరుసనావియులేక — వాంఛ గల్గిన యెల్ల కామినీమణుల డెం—

గంగవచ్చు ! కడుపు పట్టినయంత — కల్లు మాంసంబును

మెక్కితందనమల — ద్రొక్కవచ్చు ! స్నానసంఖ్యాజవ — శ్రే

మమురెల్లను శవ్యతుల్కంబుగా దిగఁ — దుడువవచ్చు ! జగ

తేకమాతనా — శాంభవీదేవిని సారాధనముజేసి — యలరవచ్చు

గీ. కొడుకొన్నట్టి సకల—మనోరథముల ననుభవింపంగవచ్చు

నీ — యతులమతము — నందుఁ జేరిన స్వఃపురా — నందమెల్ల !

భూతలము నందె మనఃమిక — బొందవచ్చు.

కాస—అటులైన నీ కీ కైదికమతానుష్ఠానము లెఱుకు ?

వక్క—అంధవరంపరిగా కాలచుతముతో ద్వేషించుజనులను మోహపఱుచుటకు.

కాస—మహాప్రసాదము. ధన్యుడనైతిని.

వక్క—నేడు శుక్రవారము గనుక భార్యతో వీక్షయిండు బ్రవేశింపుము

కాస—ఎవరి యుపదేశమున ?

వక్క—నాతో సహానుడగు దీర్ఘదంతుని యుపదేశమున

కాస—ఎందులేక ?

కళ-శృణు తావత్! ఆస్మిన్నాచార క్రమే శిష్యేణ గురవే గృహిణీ దేయా
వ కేవలం సా, భగినీతనయా ప్రభృతయశ్చ ర దినేన బారేణ ప్రథమం
గృహీతా తన గృహిణీ.

కా-ఆర్య దీర్ఘదంత! తస్మి గచ్ఛావః
దీర్ఘ-వక్రనాస! గమిష్యామి ప్రీతిం మయి స్థాపయతు భవాన్ (ఇతి వ్యా వసీ
నిష్క్రాంతౌ).

కళి-వత్స! జంబుక! సంప్రీతి వసంతోత్సవ శ్చలతి నేవస్య కాశ్యణ్య వాధస్య
లక్ష్మీపతేః తద్దర్శనాయ సమేష్యతి గృహీర్ణి తత్ర గచ్ఛావః
జం-తస్మి మే కర మవలంబ్య పాదు కాద్యయ మిద మధిరుహ్యతాం.

కళి-(తథా కృత్వా కథం పశ్చిమద్వారపథ మవతీర్ణో భగవాన్ హరిః!
యస్య శ్రూయతే వహ్నియంత్రతాత్కారః; (ఇత్యుభౌ పరిక్రమతః)

జం-కత్రైవ హరినామావరీ గ్ధాయద్భి ర్భాగవతపరిజనై స్సహస్త్రి స్థూలకాయోనామ
మస్మరీ నమస్కరోతి భగవంతం కైటభాంతకం. ॥ చ-

శ్లో. విమలవసనావకుంతిత
ముండితశిరసః ప్రయాథపులకాంగ్యః
హరినామ బాలవిధవా
భాగవతా గాయతోఽనుగాయంతి.

కళి-పశ్య! జంబుక!

శ్లో. సంబాధం విధవానాం
ప్రేమిష్టవా నేష తరుణభాగవతః
భుజకూర్పర భాగాభ్యాం
ప్రేమృతతి పార్శ్వస్థయో స్తనౌ వధోవ్యః

కథ మత్రైవ త్వత్సహృదః కాసరస్య ప్రేమభూమి రలాబూస్తనీ!
జం-మమభిశావరీయా దేవదర్శినాయ.

హరి-అట్లడుగరాదా? మా యాచార్యమము నందు ముగ్ధగా శిష్యుడు తనభార్యను గురువునకు సమర్పించుకొనవలయును. ఒక్కతెనే కను. గురుః సుష్టిచు సమర్థత గలిగి లేపముగలవాడై కోరి యెడల్పనక్కఱెల్లెడను గుమరైలను గూడ నొప్పింపవలెను. కనుక ముందుగా నీ భార్యను విషయించి యున్న పొత్తిమీ దండే గనుక నీదని యుపదేశమును గ్రహింపు.

కాస-అర్జునా! దీర్ఘదంతా! మ ము పోవునను రహస్య.

దీర్ఘ-వక్రీనాసా! వెళ్ళుచున్నాను. నామందు దయ యించుకోలేదను.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

హరి-వత్సా! జంబుక! కారుణ్యనాథుని వసంతోత్సవము జరుగుచున్నది. కావున గృధ్రి తప్పక రాగలదు. దానిని చూచుటకై ననముకూడ పోవు దను రహస్య.

జంబు-సరే! నా చేయి బట్టుకొని సావుకోళ్ళను చూడునుకొనుడు.

హరి-(ఆపరికారముగాఁ జూచుచున్నది) అగ్ని యంత్రోరాత్కారము నివలెడు చున్నది. భగవానుఁ డచ్చడే పశ్చిమద్వారమున వేంచేసెను.

(ఇద్దరు నడచు చున్నారు.)

జంబు-ఇదిగో! యిచ్చుట హరికీర్తనలఁ బాడు భాగవతులతో నూలకాయుడను సన్యాసి కైటభమందనునికి న స్మరించుచున్నాఁడు. పతియు సత్సవిచిత్ర మేమోకాని, సన్యాసుల కిట్టి పిడిరాళ్ళకుంటి బాలవిధవలె తటస్థ పడుదురు. గురువర్యా.

తే. గీ. తలను నున్నఁగ గొఱిగించి - చలువనైచు
మునుఁగు వైచిన విధవలు - పులక లొప్పు
భజనఁ జేయుచున్నయా - భాగవతులఁ
గలరె పాడు చున్నారు - కాంచినావె!

హరి-జంబుకా! చూడు.

తే. గీ. బాలవిధవలో నల్ల - భాగవతుఁడు
చేరి కుచములఁ దెను - మో జేతినోడ
నెఱుఁగ నట్లుగ నొక్కచు - నెట్లు పొంగి
పడుచుఁ బోవుచు నున్నాఁడో - వానిఁ జూడు||

ఒహో! నీ మిత్రుడు కాసగుని ప్రేమభూమి యగు నలాటాస్త్రని యిచ్చుటినే యున్నదే!

జంబు-దేవదర్శనమునకై బయగెత్తు చున్నది. అబ్బా! దీని చప్పులు కోయ బస్తాల తల నెట్లు మోసికొని పోవుచున్నదో! (నవ్వుచు)

శ్లో. అస్యా స్సనౌ బ్రలంబౌ
గతిర్ని మద్ధ ఇతి జామనీ తుదరః,
తే అపి తాడ యుత స్తా
వనుచరరోధో న యుక్త ఇతి.

హరి-

శ్లో. ఉత్సంగ మారుహ్య సిశాస్వమిష్యాః
వక్షోరుహభ్యా మధికాయ తాభ్యాం.
అచ్ఛాద్వ్య రాత్రౌః నిజ మిత్రహేత
శీతం విజేతుం న తు తే సమర్థాః.

జ. బు-(విహస్యః) ఘటకాయా నామ యతి రలామూస్తనీ మర్షహతి, న పునః
కాసరః

శ్లో. అత ఏవార్థ్య వశ్యాని
వేధనం న సుమేధనం.
యే నై తౌ యోజితౌ న ద్వా
భేరీ శ్రీ దురముఖి పుమాన్.

హరి-యద్యథా యోజితౌత్స--

శ్లో. వీరాయితాత్మయదశాను వశాయితాయా
వక్షః స్సకీయ మయునా యతిరా త్యయిష్యాః,
ఏతస్య కుక్షి మభితః కుచయో ర్ద్వయీకం
పృష్ఠార్చితా మనడుహోఽచుకరోతి గోణీం.

జ. (విహస్య అన్యతో దర్శయత్) ఏతా హాసేవాసరం పరీక్షంతే
హాదాక్ష్యః

హరి-వత్స! భవతా సాధు సాధల్య మనాయ మే నయన ద్వంద్వం.
యతః--

శ్లో. వశ్చల్లంబితినీలవేణితలకాః
పాణిక్వణిన్నాపురా
స్సంవ్యానాంతరసూచిత స్తృభరా
స్తా బూలరక్తాధరాః,
రేఖాచంద్రుచాపిపక్వతససా
మాలా మృదా శ్చేతయా

తే. గీ. చనులు వేలాడి సడున నీ - యని కతమున
ముందునకుఁ బోవు మోకాళ్ళు - పొడువ- జొచ్చె
ననుసరించిన నారల - నానఁ గూడ
దచుచుఁ జన్నులు మోకాళ్ళు - నదముచుండె.

పక్క-
తే. గీ.

చలిదినము లంకు రేల ను - త్సంగ మందుఁ
జేరి శయించి దీని వ - క్షోదహములఁ
గిప్పుకొని సిద్ధివోయిం - గానరు నికఁ
జేర వెఱచును గాటంపు - శీతభాధ.

జాలు-(వచ్చి) సెబాస్! కాసనన కేమి గాని, స్థూలకాయఁ దమ సన్యాసి
యాయలా బూస్తనికి దగి యుండును.

తే. గీ. భరివలె చున్న దీనాతి, - వీడు దుందు
భిని విడుబించు దీనితో - వీనిఁ గూర్చి
కన్యముగఁ జేసె గవున - నబ్జయోని
యవక లెవక యటంచు నే - నాత్మ నెంతు.

పక్క-
చ. హితమతి బ్రహ్మ యీతనికి - నీసతికిం జతం గూర్చి యున్నచో

వతని యురమ్మ నందుఁ బురు - మాయితేలిల దీని చన్ను లా
యతగతి రెండు ప్రక్కలకు - నానఁగ మూపుల రెండుగోలు ల
స్పృతముగ మోయు గిత్తకర - ణిం దలపించునుగాడె జంబుకా.

జాలు-(వచ్చి, వేటొకవోఁ జాపుచు) ఈ వరంగాక్షులు హరిసేనావసరములకై
తమక పడుచున్నారు.

పక్క-పత్నా! కన్నులున్నందులకు నేటికి సాధ్యము కలిగినది. ఏలన?

నీ. దూమెఱుంగులు వెట్టి - దుప్పివైచిన కేలుజడపిఱుందులుపైన -
బడినటింప - తొలకాఁడుపైటనం - చుల నుండి కాన్పించు
చున్నోయి కమలకు - విన్దోనర్ప-లలితపుటడుగుండ - ముల్లఁ
గీలుసఱచిన యందెలచప్పు డా - నందమొసగ వార్దరా
గచ్చాయ - లనంగఁదాంబూలికారాగంబు పెదవిపై-రంజిలంగ

గీ. స్వతమ్మణ్ణయ మైన జా - విల్లిరేఖ - నొసట వెలయుగఁ

దృశ్యంతే పునోద్ధృతాంజనదృశో

రామానుజీయాంగనాః

(సవిమర్శమ్)

శ్లో. నాథే న్యే రమయతి నిత్య ము ప్సత్పప్తాః

తద్భాసవి ఘటయంతి శూఢ మేతాః.

జ - (విహస్యా) కిం తావ దేవ ? అపి తస్మి హ్యాయతామ్.

శ్లో. జామాత్మశ్చ శురపత్యన్యమాతులాదీన్

న్యద్యంధం పున రపి గంఘ్ర మర్థమాంతే.

జ - అ తరే దైతాం కి మన్యా అపి శృంగారణ్యః ?

జం - భవతు దదృశ్యతాం పురస్కారేణ. ఏతే ఖలు.

శ్లో. శిష్యా లక్ష్మణదేశికన్య సిదమృత్యుంధ్రస్ఫురన్మూర్తయః

సీమాచిహ్న మహోపలా ఇవ బకవ్యామక్తవిట్పుం కయః

పాణిస్థనాజవ్యపాతశ్రమజలా భాషాప్రబ ధోక్తిభిః

ప్రాతర్మృత్యు క్తనిరోధ మేవ పరుషం సంరావణం కుర్వతే.

జ - జన్మస్థలాశ్చేతానిజగప్రతారణవిద్యాయః యతః

శ్లో. గంతవ్య దేశగమనావధి పేడికాయాం

పాథేయ మంధ మిహనీగ మిహో హరంతః

భోక్తుం కియ త్పథి తిస్కరిణీం వితత్స

ధూమం పచామ ఇతి శుష్కత్వై స్సృజంతి.

కథ మతైవ మధ్యాచార్యమతాను వర్తిశోఽపి పథాః జలిప్రటా స్తిప్తంతి ?

ఏతే ఖలు.

శ్లో. ఏనాః శీతి పితృ రాబ్ధిక ముత్సృజంతి

ద్వాద శ్యసా తను రితి హ్వావసి గృహంతి.

దేవే నివేద్యే చ విహాయ చ కర్మ పితృం

స్వాత్వా కృత్వం సశి రజన్వంలయా బ తాన్నమ్.

జం - అశ్వాదృశ్యః పున రేషం ప్రకాశః తథాహి.

శ్లో. పూతా భవేతి గురుణా

దత్తం నిజపాదతీర్థ మేతన్యై

ఇత్యన్యపురుషభుక్తా

గృహీణీం గృహ్లాంతి నిశ్చంకమ్.

గటుక + మిసిమి దవరి! విదుగో! చూడుము రామాను + జీ
య యావతు! లేగుదెంకరు విటులు గు) + క్కిళ్ళు మ్మింగ!

(విచక్షతో)

చ॥ దినదినమునన్ బ్రీయుండు సెడ + దెగుచునున్నను దూతీజులు
గగలి మఱిందులం గలసి + కాముకలై రమియ్యిత్తుగూఢతన్
జూబు — (విద్వ) యోగ! అంతయే నాకొటిరా?

వినుమిత మాను నెలుని గ + నివృత్తి గడు వేడుకొందు రో

పిఁగొలదిగ యధానుభవం + పీర్చిచి దెగుటంచు వైష్ణవుల్
హరి — వైష్ణవ శ్రీలకంఠై బ్రపంచమున శృంగారకతు రెవ్వరు?
జూబు — అగు గాక! ఈమందు జాచితిరా?

మ॥ బకసుల్ వైదిన రెట్టచారికలచే + భాసిలు సర్వీశిలా
శగలంబుల్ ప్రతివోపు పట్టులుగ న్న + చ్చప్పిగ్దనామావళి
వికసన్నార్తులు తాళవృంతధరులై + స్వదాంబువుల్ వాసికు
త్తుకపీల్గ ద్రవి డో క్తినార్చెడినదే + తుంగధ్వని ప్రాద్దునన్
హరి — జగద్వ చరవిద్య కీ వైష్ణవులు జన్మభూములు.

ఉ॥ చేరఁ దలంచు చోటునకుఁ + జేరెను సంతసం జాలు నన్నమన్
గూరలు మీటఁ గట్టుకొని + కొంత్రయోగముఁజేసి దారిలో
చీరమును గులోదడిచాఁ + జేసేద మంచు వదించి యీ దగా
కొరు న విప్పుఁ జేసి పొగ + గుప్పనఁ జూపుదు రెల్ల వారికి.

ఓహో! మధ్వాచార్యమతస్థులు వ్యాపారిపంతుళ్ళు దోపి నొగ్గి నిలువఁ బడి
యున్నవారు వీరు.

చ॥ హరిదినమంచుఁ దొడ్డికికు + నాబ్ధికమున్ ద్వితీయైత్రు, చ్చాడకి
పరతమపుణకాల మిది + స్వల్పతమం బని వేకునన్ భుజం
తురు, కడునుం గ లట్టి యువ + తు బ్బచరించెడి వంటకంబుచే
గురుపితృదేవతార్చనముఁ + గూడచిరించి భుజియైత్రుమాధ్వకుల్.

జూబు — ఈ మధ్వమతస్థుల యాచారమే వేలు.

శే॥ గీ॥ పాపనివియ్యెలి పడుచు శ్రీ + పాదతీర్థ
మిచ్చి గురు డాజ్ఞయొనగిన, + నెంత మంది
విటులు విషయించి విడిచిన + వెలది యైన
సంగ్రహించును పతి ధాని + శంకమాని॥

వక్త—ఇదేమీ యా యవకయో2సి సంఘభవంతి దేవ దర్శనాయ?

శ్లో. గండాభోగప్రతిఫలనటత్స్వర్ణ తాటంకభూషా
మల్లీ నామగిభిరకబరీసారభాక్రాంతనూర్గాః
కుంభానంతర్నిత్యభాగభాగః కుంభానాక్రీడగౌర్వో
భాగ్యవ్యాహితమృగశాలభాతి కర్ణాటనార్యః

(చిత్రో విశ్రాంత్య అత్ర) కథ మద్వైతమతానుసారిణో2సి విద్వాంసుః
గౌరీనా గృహార్థమిమం నేవ తే?

జం—అర్హ! లోకవిరుద్ధమిద మద్వైతమతం నామ.

వక్త—

శ్లో. నామస్తావయతి శుశ్రీతి స్మృతివిధీ
నారాధయ త్సమ్యతమ్
శరభంచా న నిమజ్జయ త్వపి నకృ
శ్చన్యేషు తీర్థేష్వపి
సత్సం బ్రహ్మ జగ స్మృషేతి వదనే
కుర్వా ద్యచః కేవలం
ప్రాచ్యః ప్రాతంతి ద్విచాక్ కలింశా
ద్దైతవిదా శ్రిమః.

వక్త—యక్ష ముక్తం భవతా?

శ్లో. శ్రీదత్తే న విధీ స్వఃశ్చింఫలా
వి త్వర్నితుం నేచ్ఛతి
శ్రీత శంభు మపి స్మృణోవకంజే
కౌసిద్ధ సిద్ధాః పతి,
సంకల్ప భవబంధహేతు రితి న
స్సాన్తి త్వేవ తీర్థేష్వహం
కర్తా నేతి నదా కరో త్వపి హితా
న దైతవాదీ బుధః

జం—(కతిది త్వా ని గత్వా) అత్ర హి వైదిక జనుష్యే తిష్ఠతి విష్ణుమిత్రః
అర్హ! ధన్యో2యం.

శ్లో. ప్రాతస్సాన్తి యీ వేదశాస్త్రే వ్యధీతీ
నిత్యం యజ్ఞా నాచర న్నాతిధేయః,

వక్త్ర— ఈ మధ్య శ్రీ లండను గుఱు గూడి దేశసేవ కై పోవు చున్నాడు.
చూడు—

సీ॥ ముద్దులొక్కడి చెక్కు— టద్దాలమీద కెంపులతమ్మి కెం
జాయ— లలముకొంగె! కుదులగూర్చు కుంద— కుసుముం
పు దుడల నెత్తావి విధుల— నిశి వెన? జిలుగుంబయ్యెదల
సంతోషమండి నిక్కచుచూచుకత్తెతోడో— బూచులాడోపడుచు
దనపుగర్వభావరహస్యాలవాల్జ్వాపుగతులును— వ్యక్తపఱువ
గీ॥ గుంతుమత్తోపభాగ్య— కోకులాంగు! లఖలవిటలోక నైజ
భా— గ్యవతారు! లకంగ— ల్లదె యా దెవ— నరుగుదెవు
నవ్వసాందర్భవతులు క— ర్లాటసతులు॥

(వేటొకదెస జూచి) ఓహహహో! అద్వైతవతావలంబు లగు మహాను
భావుల లోకానుగ్రహార్థమై భగవతుని సేవించు చున్నాడు.

జంబు— అర్యా! అద్వైతము కేవలము భోజనమై మరది సుమా! ఏలన—

మ॥ స్మృతివేదోతితస్మిన్ప్రియాదుల— సమ్యంపండు సద్భక్తి మై
మతిపూర్వంబు— సంస్కరింపడురమో— మానాధుః— సన్నానదా
నతః బుద్ధ్యంబుల నాచరింపడు— జగత్సంబ్రహ్మసత్తంత్రంబునం
తతవాదంబుల మోసగించు గడు, పద్వైతంబులోకంబున॥

వక్త్ర— ఇక్కడ బలికితివి. అది నిజమే.

సీ॥ నిష్కర్మసిద్ధిని— ర్నిద్రామక్తియ— టంచువిత్వసింపడు వేద— వి
హితవిధుల నానావ్రతంబులు— సన్వగంబుల టంచు నర్ప
సేయఁడు హరి— హరులమనిచి భవబంధమునకు హేతు వ
టంచు సంకల్పమాచరింపడు తీ— ధాదిసేవ సిద్ధసాధ్యాది
సం— సిద్ధాన్తనమున నేమి కార్యంబని— యీసడించు
గీ॥ కర్తయునుభోక్తయును నేరు— కానటంచు॥ జేపటికార్యము
లెల్లను— జేయుచుండు జగతి సకలలోక— విజ్ఞానధనము!
దొంగిలించుట కద్వైతి— దొంగగాడె?

జంబు— (కొంత నడచి) అచ్చటనే వైదికసమన్వయ విష్ణుమిత్రుండున్నాడు
అర్యా! ఇతడు ధన్యుడు.

తే॥ గీ॥ వేకున న్నానమాడు వి— వేకయుతుండు

నతిధిపూజల బచరిండు— నాహితాగ్ని—

శ్లో—(సామంతం) కిమిచ్చతే వైదిక జనపక్షపాతినా భవతా ? శుక్రిబు తావత్,
ఏవ కిల విష్యదమితో విష్ణుమిత్రః.

శ్లో. స్నాతి ద్వి శ్శర దోన వేద నిగమం
తాస్త్రీషు మూఢః క్రితుం
దంబార్థం శృతవాన్ పృహర్తు మతిథీన్
ద్యౌరే నిధత్రేఽంగనాం.
శుంత ప్రియస్య కి మస్తి శిష్యజనతా?
శాంతోఽస్తుదాంతో స్త్వయం
పత్నీ తు వ్యభిచారిణీతి విదితా
సర్వైర్నైవ ధా తే న్తుతి.

శ్లో—(సభాయం స్వగతం) శధం విష్ణుమిత్రోఽప్యనూయాపదం మూర్ఖతల
మాతామజే రస్య తక్రినాసగురో ? హంత ? హంత :

శ్లో. దర్శయంతి సతో దోషాం
శ్చాదయం త్క్లసలా గుణాన్,
అనూయాయాః ప్రభావేన
ప్రాజ్ఞా అపి మహాత్మసు.

(ప్రకాశం) ఆర్య! లోకవాదో మయాఽనుసృతః, పరమార్థతస్తు
త్వదక్షవిధ ఏవ విష్ణుమిత్రః.

(తతః క్రిదిశ్య కిమ్యో విష్ణుమిత్రః)

విష్ణుమిత్ర— తత్స! విషయవిధే! సుత్రభాత మద్య దిన మస్మాకం. యతః—

శ్లో. లబ్ధా హి భగవత్సేవా
ప్రాణినాం పాపహరణీ,
మహాన్తో బహవో దృష్టాః
త్రణ్య శ్చ కలయోషితి

అపిచ—

శ్లో. యేదృశ్యం తేఽర్య పురుషా
స్సర్వే తే హరిమూర్తయః,

శిష్యులకు వన్నునిడి విద్య - జెన్ను చుండు

విష్ణుమిత్రుడు శాంతిని - మృద్ధయశుండు.

బాబు—వీని వాగుచున్నావు? వైదికపక్షసాతమున వట్టింటివి. కాని విష్ణుమిత్రుడు విద్యదమిత్రుడు డని చెప్పకతీయకు. పీనియోగ్యత నే వెలుగనిది కాదు.

సీ. వరవేదము "దివే - త్యా" యుగం బైదు తర్కాది శాస్త్ర

వ - ధతులమొద్దు యేదాది కేనుమాటు - లెలమిన్నానము

జేయునికె యజ్ఞమును బాదా - యికినొసర్చె సతిధిసభాగతి -

నావలంగొట్టియునుప గుమ్మమున న - ధాంఘములు ఫల

మేమిశాంతిదాంతుల వీనిపెద్దా - ధృష్టుతింబుధాబ్రధి

గీ. పైన గంగెద్దవలె శాల్వ - వైచి తిరుగుగ గని శుంతవి

శిష్యుడొ - క్కడును లేడు! బట్టువలెనల్లు నీహాత్ర - వాత

మెల్ల! విష్ణుమిత్రుడు యెడ జూడ - విఫలమారు.

బాబు— (భయముతో, తనలో) మూర్ఖులమాదామణి యగు వక్రకాస శార్వాంగ్యునకు బరమపవిత్రుండు గూడ సమాయాసానమే కాబోయ్యి అక్కటా! అనూయాప్రభావ మెట్టిది!

తే. గీ. లేచి దోషంబుల వెనకి - లెక్కసేయు

మరిచిగుణము గ్రహింపక - మఱుగుల బఱచు

ధర సమాయాపిశాచంబు - దగులుకొన్న

ప్రాజ్ఞుడైనను సజ్జన - ప్రకర ముండు.

(ప్రకాశముగా) అయ్యడా! లోకవాద సమసంవి యట్లంటిని, కాని యదార్థముగా పిండు నీ వని నల్లు వట్టి బడుద్దాయి ముడకొడుకే!

(విష్ణుమిత్రుడు, శిష్యుడు, ప్రవేశింతురు.)

విష్ణు—వత్సా! విఃయనిధీ! మన కీ దిండు పవిత్రమైనది వీలన?

క. దురితాపహరకం బగు

వరమాత్ముని సేవ దొంకె - బహుప్రణ్యజనో

త్కరముల దర్శన మయ్యెను

వరసాధ్యమణుల జూచు - భాగ్యము కలిగెన్.

పతియ—

క. ఈరచ్చ గలమహాత్ములు

నారాయణమూర్తిధరుల - సం దగులెక నీ

శ్లో. క్షీమూరయ ఏవైతా
లక్ష్మ్యంతే యాశ్చ యోషితః.

విషయవిధి— విదితవేదితత్వ స్తతభవంత ఏవ జాంతి న పున రస్యే.

విష్ణుమిత్ర— వత్స! దూరే వక్తనాసమయి దృశ్యతే. త మతి కృష్య న యుక్త
మస్మాభి స్తృహం ప్రతి నివర్తితుః.

యః కిల—

శ్లో. అధిగతవేదశౌత స్మృతి రాభ్యాతా చ శాస్త్రాణామ్
యజ్ఞా శమిదనుతాలి వైదిక చూడామణి ర్భసతి.

విషయవిధి— ఏవశృణోతయా తతభవతా వస్మి న్న సుసంధావం వస్తుతస్తు.

శ్లో. విద్యామద ఇవ తచురూక
విగ్రహవా నిష సరః పిశునభాః
సాకార ఇ వాచర్ష
స్స భవతి భువి క్షృణోతయమి.

విష్ణుమిత్ర— భవతేవ్యం; క్వ పున స్సూభవంతి సర్వేగుణా
(ఇత్యుభౌ పరికామతః.)

జంబు — అర్హ! భవతం పశ్య న్నాసీదతి పశిష్యోప విష్ణుమిత్రః.

వక్త్ర— వత్స! న ముచతి కి వైధవేణః? ఇతి పరాబ్బుక స్థితి.

విష్ణు— (ఉపసృత్య) భగవన్! వక్తనాసమయి! విష్ణేమిత్ర) ఏవ త్వాం
ప్రజానుతి.

వక్త్ర— (పరావృత్త్య యుకితి పాశుకాభ్యా చువచన్) మహాభా! మామై
వం చతుర్ముఖోఽపిభవతః పశ్చాత్తామ దున్వితే, కింపున రాక్షసుషః?

విష్ణుమిత్ర— (ఆపవార్త్య) చి ననుభే! అపిశుత మస్య వచనం?

విష— బహిష్కృత మేవం, అంత స్తమన్వలం ప్రజ్జ్వలనం.

వక్త్ర— విష్ణుమిత్ర.

శ్లో. విద్వా సతి విన యాతి
కృతుమా నితి కీర్తిమా సతి చ,
ఇవా జగతి విష్ణుమిత్ర
దిత్యేవం న శుగోమి చైతస్సన్.

(ఆపవార్త్య) వత్స! జంబు! తుమ్యమ దుష్టన ఇతి న్యామేనభుకే
ఽప్రిస్తుణోతోపః కృతః

విష— (ఆపవార్త్య) విష్ణుమిత్రముఖా న్మాం వినా ఇతరం న శృణోమితి హృద
యం స్యాత్.

నారీతిలకము తెల్లరి

శ్రీరామమూర్తు లనంగ - జెల్లుకువత్సా

విశయనిధి-- సచుస్తమును దెలిసిన తమంతటి వారల కని యొప్పును గాని యన్యుల కేమి తెలియను.

విష్ణు--వత్సా! ఇటుల కొంతదూరమున వక్రినాసయమి యున్నాఁడు. పెద్దమనుష్యుఁడగు నతనిని జూడకుండఁ జూర జనదు. ఇతఁడు వేదవేత్త. శాస్త్రములకు పడేవ్వు. యాగకర్త, శమదమానియుత్తుఁడు, వైదిక చూడామణి, ఇతని దస్యము సావనముగదా!

విన--సగ్యసములు గానఁ దా మట్లు సెల విచ్చితిరి, కాని

తే. గీ. తనువుఁ దాల్చిన పద్మామ - దం బనంగ

బరిణమించిన పిశుంభా - వం బనంగ

నవతరించిన గాథకో - పాగ్ని యనంగ

వక్రినాసుఁడు వెలుగొందు - వసుధ యందు.

విష్ణు--అనుగాక! అన్ని గుణములు నొక్కనియం దెల్లుండును :

(ఇద్దరు నడచు చున్నారు)

జంబు--అబ్బా! నిన్నుఁ జూచి విష్ణుమిత్రుఁడ డిటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

వక్రి--అబ్బా! ఈల జూడుకు సెగరోగమువలెఁ బట్టుకొని వదల నట్లున్నాఁడు

(వెనుకకు దిరుగును.)

విష్ణు--వక్రి! సస్యామిన్? విష్ణుమిత్రుఁడు నమస్కరించు చున్నాఁడు

వక్రి--(తిగి త్వరగా చెప్పలను విడిచి) మహాభాగా! ఎంతమాటఁ భగవానుడగు

బ్రహ్మదేవుడే తను సమస్కారము స్వీకరి పజాలఁడు. నే నెంత?

విష్ణు--(అపహరించి) విశయనిధీ! వింటివా యీతని వదనము.

విన--ఇది వైమాట లోపల కోపాగ్ని మండుచునే యున్నది.

వక్రి--విష్ణుమిత్రా!

తే. గీ. పండితుం డని వినియొక - మండనుఁ డని

కర్తుకడుం డని సత్కీర్తి - కాముఁ డనుచు

విష్ణుమిత్రుఁడు జగత్కీల - బేరుఁ గాంచె

ననుచు నచ్చు లుచ్చుటఁ బ్రీతి - వినినవాఁడ?

(అపహరించి) జంబుకా! గుడ్డనుఁడు సంతోషించు గాక. యీ విష్ణుమిత్రముచే యీవిధవయం దిట్టి గుణారోపముం జేసితిని.

విన--(అపహరించి) తనకంటె నితరుఁ డెవ్వఁడు లేఁ డని విష్ణుమిత్రుఁ డనఁ దగునని యీతని హృదయమై యుండును.

విష్ణు--తెల్లభవా నేన మాహా, మమ త్వదం వ్యవసీతార్థవచనం య వసీ
మత్సవా యాగతో భగవా న్వాసుదేవ ప్రసక్తి భగవతో వక్రవాసయ
మితి నామంతరమ్.

వక్ర--(అపవార్త) జంబుక! మమ సర్వత్ర దేవతాభావనీతి నూవనాన
వచన మిదం దాంభికస్య. (పరికాశం) విష్ణుమిత్ర! సృత్వ దర్శితి కి మిద
మాశ్చర్యమ్ ?

విష్ణు--అనుజాసిహి మా వచనధగమనాయ.

వక్ర--(స్వగతం) కి మా మాపుస్వ్య భవా నాగతవాక్ గచ్ఛేతి వయా
తత్వం? (పరికాశం) పరిష్కరోతు భగవానావసథ మను పరివేశన.

వక్ర, విష్ణు--(నిష్క్రాంతః)

విక్ర--జంబుక! నివృత్తం దురితమ్ ఆన్యతో గచ్ఛామః

08--యక్ష మిద మార్యస్య వచన; యద్యైదిక సన్నిహితో గృహీదర్యస
ప్రత్యూహః

(ఉత్కుఢౌ పరిక్రమతః)

వక్ర--మహాదిద సంబాధం.

యత్రకిం--

శ్లో. పారణోకే మిథాశ్లేష

సంశ్లేష్టాపదమ సకే

నాలం కాలూ కరా త్స్పష్టం

తుంగన్యస్తాన్ వధూకచాన్.

తజ్జంబుక! మా మత్తరతో వికృత్య గమయ.

జం--(తథా కృత్వా పాశ్వతో దృష్ట్వా) అర్య! పశ్య.

శ్లో. సంబాదేత్ర పురస్సరైక విధనామాస్తాగ్ర యాదృచ్ఛిక
స్పర్శోత్తేన విజృంభణేన శతధా విచ్ఛిద్య కావీనకం,
నిష్క్రాంతే మదనధ్వజే బహి రసా సావత్రోపా నైష్ఠికో
వర్ణో ధావతి

వక్ర--(పశ్యన్విహస్య.)

చోర ఏష ఇతి తం దుంధంతి రాక్షో భటాః

జం--అకాండధావన మత్ర భాద్యతే. అపి చేద మాశ్చర్యం.

శ్లో. భీత స్వాతుద్భుతే

నాన్య ముసలే నేవ శేషసా,

విష్ణు-తను రట్ల నెలవిచ్చుచున్నాను. కాని యుత్సవముతో నూరేదగునట్టి యీ భగవానునకు వక్రీనాసయమి యను నామాంతరము కల ని నేను తలచుచుంటిని.

వక్రీ- (అపహరించి) జంబుకా! త. కంతటను దేవతాభావన కలదని నూచించుటకై యీబడా యిత్రుకొడుకుకిటు ప్రేలుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) విష్ణుమిత్రా! నీవు తత్వదర్శి వగుటయం దాశ్చర్యమేమి?

విష్ణు- నెల వోసంగుండు. ఇట్టికి బోవుదను.

వక్రీ- (స్వసతము) నన్నడిగి యిక్కడకు వచ్చితివా. పొమ్మని నేను జెప్పటకు? (ప్రకాశముగా) శీఘ్రముగా గృహము నలంకరి పును.

వి-ష్ణు (శిష్కునితో నిష్క్రమించును.)

వక్రీ- జంబుకా! పాపము పరిహార మైనది. మఱియొకచోటికి బోవుదము రమ్మ.

జంబు- చక్కగా నచించితిరి. వైదికసన్నిపాతము గృహీదర్శన మహోత్సవము కంతరాయము గదా?

(ఇద్దఱు నడచుచున్నారు.)

వక్రీ- ఆబ్బ! నూతనముగఁ దయ్యరైన పడుచుభగవ వడ జనసంఘాతము విగువుగ నున్నది! ఇక్కడ చూడు.

తే గీ. మనుజు లన్యోవ్య మాపాద - మస్తకంబు

గిక్కిరిసి యుంటచేఁగామి - కీల మెత్తి

తన్ను నొక్కెడి యువతుల - చన్నుగవను

బాడువఁ జాలక లోలోనఁ బొగులుఁ జొచ్చె,

కొవున జంబుకా! చేయిబట్టుకొని నన్ను ముండునకుఁ దీసికొనిపొమ్మ.

జంబు- (అట్లుచేసి) ఆర్యా! అటుచూడుము.

మ! జనసంఘంబునఁ బోవుచో యిదికి వి + శ్వస్తాకరస్పర్శచే

ఘనదండం బిక గోచింపించుకొని నొ - కాస్తంభముంబోలెతే

చిన నట్టిలులు పాటిపోవు నడుగో - సిగ్గంది సన్యాసి

వక్రీ- (చూచి నిష్క్రమించును)

యా

తనిఁజోరుండని రాజకింకరు లిదే - దండింతుపోకుండఁగన్.

జంబు- అసమయమునఁ బరుగెత్తుట బాధకరమైనది. శ్వర్కమశ్వర్కము.

ఆ నే. విసరుతాయి గురును - విధమున రోకలి

బండ కరణి నిక్కి - యుండు నీని

నివార్యమాణా స్తివృంతి

పురలో రాజకింకరాః

వక్త్ర- అత్ర కిల వక్త్రే తథుజభుంతాభాగేషు సితకుటిః గోధ్వవుండ్రధారి
నిజాగ్రనిబద్ధైక శ్చుద్రఘంటేన బకికంఠసాళ ద్రాఫీయసా మృగాజి
నయకైరేపే నాధిష్ఠితమూర్ధా కటిగధితకింకిణీకాశేణిమేఖలా హస్త
ద్వయా గుళీసంకుటిత ఛటఛటాయితదారుఖండయుగళద్వయో ఝులం
ఝులాయిత వంశీచరణనిన్యాసో నాసికోత్త ఛృకుటిదర్శనకృతబాలక
సంతానిసో హరిదాసో నామ తురీయవర్గ జన్మా పరిపతతి.

జం-

శ్లో. పశ్చాత్కృతీతడవివేశితపాణియుగ్మ
ముత్తానయ న్ముఖ మసావృతదంతిపజ్జికి,
విస్మిన్నబంధనశిఖాగ్ర మలౌకికకానా
మగ్రోసరోఽయ మవలోకయ జే ద్విజన్మా.

వక్త్ర- అయం చ హాస్యకావీ నాం విప్రవటుకస్య పాశ్చాత్యైపరిధానకచ్ఛేదాల
కృకలాసం నిక్షిప్త్య జంబుండలం కృకలాసోఽయ మంకుశాంతర ఇతి
విడంబయతి. (విహస్య)

శ్లో. కృకలాసః క్షేతి భయా
త్సంభ్రాంతః భ్రమతి స్పృష్టవస్త్రయుగః
విప్రజనమధ్యవర్తీ
వివృతలుత స్నేహనాండకోశోఽయమ్.

శ్లో. నమయంతి ముఖాన్యస్య
వీక్ష్య శేఫో మృగీదృశః,
ముఖ మున్నమయ త్యేత
త్రా విలోక్య ముహుర్ముహూః.

వక్త్ర- జంబుక! దేవస్య పురస్తాన్నటూతీ ర్వారమృగాక్షీ రవేక్షువణాః కీత
మర్దవిదూషకపాత్రాయా యువానఃసాక్షిదర్శవంతి. తస్మాదేవ మేత శే
త్యస్మాదేవ క్షేప మాకంకిన్యతే జనః తదన్య పానిసర్పవః

మొద్ద రాజభటుల † కడ్డ మై యుండచే
వలసి జేర వెరతు † రహమా భటులు.

వక - ఇచ్చటఁ జూచితివా? ముఖము, కంఠము, భుజములు, భూజాతరములు
మున్నగు భాగము లందు వంకిరటికరగ నాచుములం బెట్టి, చిటుకజ్జెల
దండలఁ గూర్చిన నగ్రభాగముఁ గలిగి కొంగమెడవలె మిగులఁ బొడ
వైఁ లేడిచక్కపుంగిరీతిము నాదతి భరించి, కటిస్థలిని గజ్జియల త్రోడు
గట్టి, చిటితాళమును హస్తమునం బట్టి, ఛటుచ్చట స్వమలఁ జేయుచు,
ఘల్లుఘల్లున సమజీరచరణవిన్యాసముజేయుచు, మక్కు, వోరు,
బొహలు, వికటుముగాఁ ద్రెప్పచు, పండ్లఁ గన బరచుచు, పెరిపాటలఁ
బాడుచు, పిల్లలకు భయకంపముల గల్గించు సాతానిహరిదాసు పరు వెత్తు
చున్నాడు.

జంబు - బాగు! బాగు! పీఠ దేవడు

తే. గీ. పిటుఁదులకుఁ జేతు లానించి - శిరము నెత్తి

జొల్లి గార్చుచు నికిలించి - జాట్టు పిలక

క్రిందవేలాడ ఛాందసా - గ్రేసరుండు

కాయ చున్నాఁడు వెట్టిమొ - గంబు వైచి

వక - హాస్యకారియను నీతఁ డొక విప్రవటుని యొడిలో కొండను జెట్టి
జనమధ్యమున నీతని బట్టలోఁ దొండపిల్ల యున్నదని యుసిపించు
చున్నాడు. (ఁవివి)

క. బాడబులందునఁ బుట్టము

వీడఁగ వృషణములగుత్తి - వేలాడంగన్

యేడఁగ కటా! నొండని యిట

నాడెడి వస్త్రమును లాగి - యతిసంభ్రాంతిన్

తే. గీ. కామినీమణు లితని చ - కారకొమ్ము

నదరి చూచుచుఁ దమదు ము - భాంబుజముల

వంచుకొన, హాస్యకారుడు - వారి మొగము

తెత్తి శిశ్నముఁ జూపి న - విగించు చుండె

జంబుకా! భగవాను నెదుట నాట్య మాడు వాగయోవతీ సుదర్శనము

తమ జన్మము జరితార్థముఁ జేసికొనఁ దలచిన పితరుల్లవివోపకప్తాయు లై

యువకులు గుంపులుగ నిచ్చటఁ జేరి చున్నాడు. పీఠలోఁ గలిసి వో

యెడల జనులన్యభావమును బొందఁ గలరు. కనుక వేటొకవోటికిఁ బోమువు

జం- (విపులం విశేష్య) ఆర్య! ఇతః ఇతః నయనమహాత్మయః, కరగృహీత
వీటికయో చేటికయో సహ దేవస్య త్వాతో సత్త తు మభివర్తతే గృధ్రీ.

(తతః ప్రవిశతి యథావిధిం గృధ్రీ)

గృధ్రీ- 1 హుతే! పు:ఫనాడియే! అంజమయే ఇంచిత మ జేణరంజో సతసాహో
పారిదోసితి లహి:సి.

పుష్పవాటికా- 2 కిం ఉపరి రగకణంస? -హవా రంజో ఉపరిణంచితంవం.

గృధ్రీ- (విహస్య) 3 వణమహిసోభో ఖువీసో మమృహవింజాను.

పుష్పవాటికా- 4 క్లిణదుదీయో తుమ కామనుతోసో వంకణా సజమీ తాను
అహిణో.

గృధ్రీ- (సోపహాసం) 5 నుణాదు హోవీ అగపరిసేణవి మహర్ముంతి కిదంధ
యది వంకణాసజమీ.

పుష్పవాటికా- 6 ఉపరి జాణయతి. చుబుణకిత్తా ముహేణ నుజరం కరేతి ఉణ
అనుశీహిం నురదింతి.

గృధ్రీ- 7 తహ వీవః, కిదు జబుయో నామ తంస సింహో తాను మమృహ
వింజామ అహిణో.

పుష్పవాటికా- 8 జిహవీన కీరిసతాణీ ఉపరి తుహ అహిణీవేసో,

గృధ్రీ- 9 ప్రభమా ధంజంతి దుదివీ పడితోంది గోంవేణ రాతి విసేసేణ ధణ
దిన్యామిత.

పుష్పవాటికా- 10 అవసరో రేణ- చిదు పురదో దేవంస.

గృధ్రీ- (తథాకరోతి.)

జం-

శ్లో. గృధ్రీ నటతి భగవతో

గణితాగణమణి రియం పురతః,

రత్న స్థూతనిచోళ

స్థగిత స్తనధృతమణిసృజేవ సమం.

హా- (విశ్మయ)

శ్లో. తారానాధనిధం ముఖం తతశయోరత్నో శృంగరోన్మల

[చాయా.]

1 చేటి! పుష్పవాటికే! అద్య మయా వర్తితవ్యం. యేన రాజ్ఞస్సకాకా
తాపిరోషికంలప్యే.

2 కిముపరిఁ గాంకణస్య, -ధవా రాజ్ఞ ఉపరి న ర్తితవ్యం?

3 వనమహిమః ఖల్వేషమనృథవిద్యాను.

4 కృష్ణద్విరీత స్త్వాం కామయ స్తేష హానానయమీ తా స్వభిక్షః

జంబు - (చక్కఁగాఁజూచి) అర్యా ! ఇటు చూడుము. నయనమహోత్సవముగఁ గరగృహీతవిజేత యగు చేటికతో దేవునిముందు గృధ్రి నాట్యము చేయుచున్నది.
(గృధ్రి చేతు ప) కింతునా.)

గృధ్రి - చెల్లీ ! పుష్పవాటిక ! రాజును మోసించి బహుమానమును బడయుటకే నే నిపుడు నాట్యము జేయుదును.

పుష్ప - రంగాంకణముననా ? లేక రాజకిరముననా ? నీ నాట్యము.

గృధ్రి - (నవ్వి) కఃరాజా మన్మథవిద్యయం దడవిచున్ననుమా !

పుష్ప - కృష్ణద్వితీయుఁడును నీ కిత్తఁతెప్పియభిత్తుండు నగు వక్రనాసయము మన్మథకళావశంబా ?

గృధ్రి - (సోపహాసముగ) నిజముఁ తెల్పెదన వినేము. కిరాతాస్త్రచాతుర్యము తన కెందులకు ? అతని శరీరస్పర్శము నాకు లభించిన జ్ఞము చరితార్థమైన దని సంత సెంతును.

పుష్ప - ముఖముతోఁ జూచినముఁ జేసి పిదప నంగుళీసురతముఁ జేయు నని వైకి తేను చున్నది.

గృధ్రి - నిజమే ! నీయు నతని శిష్యుఁడు జంబుకుఁడు మన్మథవిద్యయు దద్దిశీయుఁడు.

పుష్ప - కావుననే వారీయందు నీ కిత్తాంతాదరము

గృధ్రి - నాకేకాదు. ప్రథముఁడు ధన్యుఁ డనియు, ద్వితీయుఁడు పండితుఁడనియు, రాజాగూడ వారలను మెచ్చి విశేషముగ ధనము నిచ్చుచుండును

పుష్ప - దేవునిముందు నీ విపుడే నాట్య మొనర్చుటకుఁ దగిన సమయము.

గృధ్రి - (నాట్యము జేయును)

జంబు -

తే. గీ. అఖిల వేశ్యామతల్లి యై - యడయ గృధ్రి

నాట్య మాడుచు నండె శ్రీ - నాథు నెదుట

జిలుఁగురత్నాలత్రైలో - పలను డాఁగు

చిన్ని చమ్మలు మణి - ముఁ జిందుఁడ.

వక్ర - (చూచి)

నీ నింజుచు మరు గోము - నిరసించు నెమ్మోము ఘనవీర

మల మీటు - గనులసౌరు కాంచనంబుచు గేరు - కాంత

నాసికతీరు చెఱుఁగ దీపికి బావి - చెలియమోవి । కలువకాం

తుల మేల - మాడు చేతులలీల దాక్షిణ్యసంబాల్కు -

రమణి పల్కు । కఠినంపు గుండ్రాయి - గద దీని చన్దోయి

గగనసమంజాను - గరితకాను

న సా చంగళాఘోషీ కిసలయ శ్రీ గర్గచోరోఽవిధరః
వాణీ గోకనదోదధానిః శృంగే వాచో హః సూళీముచో
వక్షోఽహే తు యథా విధౌ వసితయా సన్యో రమే తావయా.

కిం భూషా ?

జం- (స్వగతం) హృదయ ! కి మః పడే విశ్లేషయసి ? నను భవతు ప్రథమ
మహభుజ్య ప్రతిదినా ప్రయచ్ఛసిమాం గురవే (ప్రకాశం) అర్య
భవా పసి భవ్య ఏవ.

వక్ర- హంత ! కః రస్యః ?

జం- అర్య ! మమ్యతాం, రాజపర్యసే కేత తథా స్థితం వరకం

వక్ర-

శ్రో, రాజా వా పరిగృహ్ణాయా
దేతా మన్యోఽపి వాయువా.
యథా మయి తథా స్నేహో
నాన్యత్ర) న్యా స్థైర్యదృశ్యః.

జం- (స్వగతం) అహో ! దురహంకార గ్రంథి కేవ మన్యథం మన్యః ప్రథ.
యతే (ప్రకాశం.)

శ్రో. వచాన్యే ధనికే యూని

కాంతేషిభీతస్య రాగమే,

(ఛాయా)

5 కృణోతు భవతీ. ఆ గస్పతేనాపి మా యుడితి కృతార్థయతివక్త్ర
కాసయమి

6 ఉపా జ్ఞాయితే చురవం కృత్వా ముఖేన ముచిరంతరోతి పునరంగు
శీలి మ్మరత మితి.

7 తత్రైవ. కింతు జంబుగో నామ తస్య శిష్య స్తామ మన్యథ విద్యా
స్వభిజ్ఞః

8 యద్యేవం కీదృశస్తేషా ముపరి తవాభినివేశః

9 ప్రథమమార్గస్య ఇతి ద్వితీయో పండిత ఇతి గౌరవేణ రాజా విశేషణ
ధనం దదాతీతి.

10 అవసరస్తే న ర్హితుం పురతో దేవస్య.

గీ. సకలయోవకుల కానంద - సరసి యిట్టి చెలియతో రేబవళ్ళు
చా - శీతిగతులఁ బూకువాయంగ దెంగడి - పురుషవరుని!
భాగధేయము త్రొక్కోళ్ళ - భాగము గద!.

వేయను నేల? ఈ రమణీమణి భగము గేవలము తేనియవలె మధుర మైన దన
దీనికి లోపమే మున్నది?

జంబు -- (స్వగతము) వృథాయమా! ఆసమయము! ఇందు గంగారపడి నన్ను నున్న
నన్ను బాధించెద వేల? ప్రకృతినంబును నేను ము దుగా దీనికి జన్మదండ
ప్రయోగముఁ జేసి యే గురునియొద్దకుఁ బంపు చుంటిని కాదా? (ప్రకాశముగా)
అర్యా! నీవుగూడ భగ్యాత్మియండనే.

వక్ర -- ఆయ్యా! నేనెగాక నీని యెడల మఱి యొక భక్తుఁ డున్నాఁడా? నాకు
దెలియ కుండ గృధ్రికి నేలంజొడు కైచా వోకఁ దెట్టుచున్నాఁడా యేమి?
చెప్పము నాప్రాణ మెగిరిపోవు చున్నది. నేనన్న బ్రాణమిచ్చి పడివచ్చు
వాప్రేమనిధికి, వేటోక విధవశిశ్నుము రుచించునా?

జంబు -- అర్యా! క్షమించుము. దీనిని రాజు చేసఁగి ని యా కుటచే నట్లు పార బాటువ
మాటజారితిని కాని ని న్నొకనిదక్క మగవారిని జూచిన దానికి దోఁతు.

జం -- రాజు! విధవతా! ఆకుంకవై దానికి దానికి ప్రేమ యున్న దనుకొను
చున్నావా? వట్టికల్ల, వైశాఖరకల్లు లేని ప్రేమ జూపి నాటక మాడుచున్నది.
గాని. మనసులో లేకమైనాను, ఈవిషయము నేను గాయత్రీహక్తిగా
ప్రయాణముంచేసి చెప్పగలను

తే. గీ. దీని నుంచినవాఁడు నా - డైన నేమి?
యావనుం డగు మజ్జయోకం - డైన నేమి?
మన యెడల దీనికిం గల్లు - మమలో యితర
మరుజు నం దుంచు డిదమ న - నన్నుకము నాకు.

జంబు -- (స్వగతము) ఓహోహో! దురహంకారపుఁ దొత్తుకొడుకు తానే మృధుడని
తలచి యువ్విళ్ళు లూల చున్నాడు. అజ్ఞానాధికారమునఁ బడి యె
తలఁచుటగాక లంజకొనిపై ప్రేమయేమి నిజముగా, త్రికరణకుద్ధిగా -
నొకకనివైమత్తువ గల యవతి చావున కైనా నొప్పుకొనును గాని గాని
భవాకచే నితరుని ప్రక్కలొక బండుకొని దెంగించుకొనునా? (ప్రకాశముగా)
అర్యా!

తే. గీ. యావనుండును భుండు - నందె నాఁడు
స్మరాకళావేది దాలియు - సరసుఁ డైన

రాజ్య సన్నిహృతి తథా

యథా త్వయి కథా త్వయిమ్!

వక్త-- (సహోప) మూహ! చురుకొంగురి స్వశ.

జం-- (స్వగతం) సత్య మయ పురుషానయ మహా రాగచ విదః -- య
మన్యా దంగురీ క్రిడా త మ హుః పురుషా ధను, మితి. అత ఏవ య
మనువత్తేరచతుర ఇతి. భవతు కుపిత మాక్షిపా మేతమ్. (ప్రకాశం),
హర! పశ్య.

శ్లో. సంప్రదివిష్ణుతాంగుళినా

కరమలయుగేన చల తీయ

హృదయా గాతృ ష్యేన

క్షిపతి హి యానాంధృతిందూరే,

వక్త-- (సాక్షాతం).

శ్లో. ప్రతిరసితభావగర్భా

కరకమలం క్వణితవలయ మిద మసయా

ఆకుంచితపంచాంగుళి

శిరసి నిచా ష్యేన పుణ్యకృతాం.

జం-- ఆర్య! వీచైఃఫణితవ్యం,

వక్త-- ముంజాల్మ! కిం మా స్కిం మన్యసే?

జం-- వైదికశృంగయా దితు్యపాంశు ఫణితవవోచం.

వక్త-- యద్యత్ వైదిక జనసంచారః, పశ్చిమతో నటనదర్శినా రాజ్ఞా సమధిష్టితో
మహాగజధిష్ఠితి, తేనా తరహితో త చ్చరణాంతరాశేన ప్రేషిత నయనా
నానా మన్యా నటనం వశ్యావః

జం-- ఇత ఇతో భవాన్. (ఉభౌ పంక్తిమ్యు)

వక్త-- జంబు! మయ పరిచితా రాజకీయా వేత్తపాణయ స్స మల్లంతే మాహాగజ
స్యాసన్న చరణభాగే తి వస్తానం

జం-- రాజ్ఞా తున ర్ధిష్ఠ శ్చే ద్యవాక్ యచార ఇత్యవిస్వసనీయ స్సాన్

హని దిగనాడి యిద్దినీ + పైని మమతః

గలిగి పడిచచ్చుటకు నేమి కారణంబు?

హరి:—(కోపముతో) ఓ! మూర్ఖా! నా చేతివేలిని బట్టుకొని చూడుము.

జంబు—(స్వగతము) గృధ్రిది కంచుచోలు గాని తోలుపూవు కాదు. దానిలో నితని వేలు దోపి ప్రతిదివము సంగుళీసురతలుఁ జేయుటచే నేలు కొయఁ గాని ది. నిజముగా వీడు పురుషుడనుడు పెద్దలుఁగూడ “యః కుర్యా దంగుళీకీర్తనాంత మాహుః పురషాధమం” అని చెప్పుదురు. కావుననే చతురఁడ నని వస్తుమనెంచుచున్నాడు. “గుర గ క నీతని కోపము చల్లార్చుట కవ్యప్రసంగమనకుఁ బోయెదను. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా! చూచితివా?

క. సాగసైనవేళ్ళు ముడుచుచు

నొగి విప్పుచు నాట్యమాడు + యువకమనంబుల్

లిగలాగి నట్టి దప్పున

మగుడం బాటంగఁ దోలు + మాడ్కిఁ ధృశ్యం

హరి:—(పాళిపాయముగ)

జే. గీ. చారుకంకణనినదంబు + మాయమోము

పానమాకుంచితాంగుళి + యెనదీని

భావగర్భితహస్తాబ్జ + పాతభాగ్య

మొంత పుణ్యాత్మకీరము ధ + రించు సొక్క.

జంబు:— ఆర్యా! నీచైర్యక్తవ్య మనుట మఱవకుము.

హరి:— ఓ! దురాత్ముడా! నేను నీచుడ నని తలచు చున్నావా?

జంబు:—చైదికపునిధవలు విందు లేమో యని మెల్లగా మాటాడు మని నా యభిప్రాయము.

హరి:— ఓహా! ఇచ్చట చైదికజనసంచార మెక్కుడుగనున్నచో నటు పశ్చిమ మునకుఁ బోయి రాజాధిస్థితమత్తగజము వెనుక నిలచి దాని కాళ్ళసండుర నూడి గృధ్రి నాట్యమును చూతము రమ్ము.

జంబు:— ఇటు ఇటు రమ్ము. (ఇద్దఱు నడచుచున్నారు)

హరి:— జంబుకా! నా పరిచితు లగు రాజకీయపురుషు లగుగో వేల్చిపాణులై యిటు రండని నన్ను బిలుచుచున్నారు. గజసన్నిధానమునుండి చక్కఁగా జూడవచ్చును. రమ్ము.

జంబు:— ఒకవేళ నీవు రాజు కంటఁబడినచో దురాచారడనని యతఁడు కంకించు నేమో!

మృగి:— : మతో మే భయం? పశ్య!

శ్లో. కవయః ప్రకృత సితం కథ

మన్యాః పి గానమాధుర్యం.

విశ్వావసుదుష్ప్రసా

యత్కలయా భాషయా బృహతీ.

(సోక్తంః.)

శ్లో. ద్విగుణీకృతమాధుర్యం

గానే నాస్యాః కనాఽనుపశ్యామి

చిర మున్నమయ్య చుటుకం

లింబాధరం మరుణ నితి వదితి

జంబు:— (స్వగతం) అహ మ సీమాం కామయే (ప్రకాశం.) నన్వి దాసీ ముప
యోజయిష్యా మ్యేతా మార్జణ.

మృగి:— త్వమేవం మన్యవే. భవిష్యతిరంసాఽస్య రాజహతకస్య.

జంబు:— కృతం విచారేణ సంభావి తేయం రాజ్ఞా,

మృగి:—

శ్లో. గ్లానం కృత మవలగ్నం

కృథులా వస్యాః ఏయోధరౌ వోధమ్.

జంబు:— (సోక్తంః.)

కరయుగముద్వమ్యాహం

(ఇత్యర్థోక్తి—స్వగతమ్) పరతంత్రోన్మే భగవత్కృతలవశేనోనేన
(ప్రకాశం.)

కా వున రస్యాస్త్యయి ప్రకృతిః.

అటాల్యా దశి త్వయి రాజో విశ్వాస ఇతి విచిత్ర మేతత్.

మృగి:— అతిసన్నికర్షా ద్దశరాజపదాంతరేణ సమ్య గవభాసతే గృధ్రీసటునం.

ఇతి హి—

శ్లో. క్షణత్క్రూణసరోమలస్యనవిమిశ్రితాశధ్వవి

కృమానుగుణనూపురకృణితపాదవిన్యాసయా.

గసాభినయవిభ్రమక్షమపదారవిందాగ్రియా.

మనోహరతి మామకం సటలీలయా మందరీ.

వక్త్ర:- మనకేమి భయము?

తే. గీ. సుప్రసిద్ధుడు విశ్వావ + నుండు బృహతిఁ
బట్టి పలికింపఁ జాలని + ప్రౌఢ మైన
దీని సంగీతకలన సం + తృప్తిసేంది
కవులు విని వర్ణనము నేయఁ + గావలె గద?

(సోత్కంఠముగ)

తే. గీ. గానరసమున ద్విగుణిత + మైన దీని
మోవిరాసక మాని నే + మురియు లెప్పుడో?
కొంగిటం గూర్చికొని చుబు + కంబు నెత్తి
యాసతీతింగ నేను ము + ద్రాసు లెప్పుడో!

జంబు:- (స్వగతము) నాకుఁ గూడ నదియే కోరిక. (ప్రకాశముగా) నువ్వరా!
అటు లె న మీ కిప్పుడు వీనిని దశించుచు నెదరా? పెక్కపోటు చాడుచు
కొన్నఁ గొంత తమకము లెన్నేతా!

వక్త్ర:- నీవిట్లు తలఁచు చున్నావు. కాని, చమ్మసీనుఁడు లంజోదరుఁడు రాజు
గూడ దీని నిప్పుడే దెంగఁ దల పెట్టుకొని యుండ నోవు!

జంబు:- రాజులు భాదించుఁ గాక! తమకు విచారము లేదు.

వక్త్ర:-

క. కరము నడు మలసె నయ్యో!

బరు వగు వక్షోరుహంపు + భారము మోయన్

జంబు:- (సోత్కంఠముగా)

కరయుగముచేతనే

(అట్లోకి యందు స్వగతము) మన్మథబాధచే నొడలు మఱచితిని. (ప్రకాశముగా)
నీ

గరిత పయి న్నికుఁ బ్రేమ + గాడము కాదా?

అదియునుగాక, చిన్నతనమునుండి నీవై రాజునకు విశ్వాస నీ జగత్ప్రతిభలగు
వక్త్ర:- జంబుకా! మిక్కిలి దగ్ధురగా నుండుటచే నునకు గృధ్రనాట్యము
చక్కఁగాఁ గనఁ బడు చున్నది. ఈ గృధ్ర!

తే. గీ. కర్ణానితకోమల తాళనం + కలనయోగ్య

చలితనూపురనినదపి + శలరసాభి

నయవిలాసాని పితను + నాట్యగతుల

మనసుఁ గరచి హరించె నీ + వనదుహాక్షి.

జంబు:—(దారాధిలాషేణ-ప్రకాశం.) కిమియం లే పాణి గృహీతావిధినా? ఇదమేకం మృత్యుతా మ్మగ్నే క్షిత పురోపవనరాజాగ మనముషితచేత నేన మయా విహృతం.

వక్ర:—యజ్ఞత ఏ వైతత్.

జంబు:—కథ మియం సమాపతతి గృహ్నిచేటికా పుష్పవాజికా నామ? అగచ్ఛతి చే దవయా గురుకార్యార్థ మానేష్యామి గృహ్నిమపవనం.

వక్ర:—లభస్య పుణ్యం గురోః ప్రాణదానేన.

జంబు:—(విరాళ్య) హంత! హంత! మహాగజో మూత్రోత్సవాయ పదా మతరేణ పంచమపద మివ మేహనం ప్రసారయతి. గురో! వద ముప సర్పామః. గజమేహనం న జానాసి మే మహాపాథ్యావకృనాసన యమిక!

(ఇత్యుభాషిత్రాంతౌ)

శ్లో. గజకృతశకృత్పండ్రో మూర్ఛి ద్యుతోభృతకర్క శే
నపది శతధా భూత్వా వ్యాప్తో ముఖం చ నపు శ్చతే,
భవతు మలినం వానః పట్టాశుకం చి హతంద్యయం
కథయ భవతా దుర్గంధోయం కథం సహితం క్షయః

వక్ర:—జంబు! మామైవం. అహం ఖలు యమీ త్వత్కృత యోగాభ్యాసో మే నుకరః, కరేణ చిర మపి వాసికావివర సిదానాత్. కించ—శృణు మే యోగ పరిభాషం.

శ్లో. మహా త్కృష్టం భవేద్దర్శే నతీతి విధవారతే,
అతోఽహమపిగృహ్ణీయాందండాగ్రేణరసంపునః.

జంబు:—సత్యమే వేదం. యతః, సాఘసమాఽపి కతిపయోజనః తరుణీనాం విధవానాం చ తృణప్రదానాయైవ. వక్ర! నాసయమీతు వృద్ధివర్గం గృహీత్వా యతతి తవర్థం ఇతి తావదితి

వక్ర:—యదా గృహ్ని లబ్ధౌ తదాది మమ విరళ స్తాన సంచానః.

జంబు:—అర్హ! ఏధ్యాన్నా స్పంష్పత్తః సంప్రశామి.

శ్లో. నిద్రామీలన్నయన మలసైర్నీయతే శాస్త్రపాఠో
నద్యాం గావో జరతమహిషీ పుచ్ఛమూలం వజ్రింతి,
కుడ్యస్యాంలే కువితకరభీ పాదఘాతాం త్సహంతో
ఘోరం రూక్షం విదధతి ఖరా మేహసాతి ప్రసార్యం.

జంబు:- (చారాళిలావత్) దీనిని నీవన్నీ సాక్షిగఁ జెండ్లి చేసికొన్నావా?

క్షమింపుము. పురోపవనమునకు రాజ వచ్చుటచే మతిచెడి విహారముమాట మఱచితిని.

వక్త్ర:- యక్ష మేగదా యిది!

జంబు:- గృధ్రీ చేటిక గాగు పుష్పవాటిక వచ్చుచున్నది. దీనిచే గబురుపంపి గృధ్రీని గురు నిర్ధారము పిలిపించెదను.

వక్త్ర:- గురునకుఁ బ్రాణదాన మొనగి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుము.

జంబు:- (చూచి) అయ్యో! అయ్యో! న హాగజము మాత్రమి ను విడుచుటకై శాస్త్ర కాశ్యపుశ్రమ నుండి యొడవకాలవలె శిశ్నమును రాజించుచున్నది. గురువార్యా వీనుగులదై తనుశాస్త్రవై పడుచున్న దండోయి! లద్దకేమిగాని స్తంభము వంటి శిశ్నము తగిలినయెడల నిష్కారణముగ పాగిలు దక్కదు. తొలగుదు! -
(ఇద్దరు తొలగుదురు)

తే. గీ. కఠిన మైనట్టి నీ తల - కాయపైని

గజము విష్టింప లద్దము - క్కలయి ముఖము

బట్టలం బాడుఁ జేసిం - భయము లేదు

కాని యెట్లారు ఎమ్ము కిదు - ర్గంధమునక.

వక్త్ర:- జంబుకా! అట్లు సుదేహింప నక్కరలేదు. చిరకాలము యోగాభ్యాసము జేసినవాడను గావున నుచ్చాసనిశ్వాసములు శేకుండ కొంతదిగఁ బట్ట గలను. మరియు నాయోగప్రభావము వినుము.

తే. గీ. గర్భ మగు నేని మిక్కిలి - కష్ట మునుచు

గదు భయంపడు విధవను - గమల దెంగి

పూకుటోనుండి రసమును - మొడ్డబోడ

కొఱల గ్రహించి విధవను - మరలుఁ గొందు.

జంబు:- ఇది నిజమే! తరుణవిధవాజనము నుండి తమకుఁ దాంబూల ప్రధానములు చాల నుట్టుచుండెడివి.

వక్త్ర:- కాని నాకు గృధ్రీ కొరికినది మొదలు విధవావ్రచారము చాల తక్కువ యైనది.

జంబు:- ఓహో! మధ్యాహ్న మైనది. ఇప్పుడు

చ. ఆగు దగు చుండె శిష్యునిబ ; మాధ్యయనంబులు నిద్రమత్తుచే

మఱిజ నెగోపులుం జరిత - మాహిషపుచ్చము లందు కుడ్డవుం

బరిసర మందుఁ గృద్ధకరి - వాదవాతిన సహించి గాడిదల్

గరమతి పురోరహా తమచ - కారపుఁగొమ్మును లేపుయాతకా.

(స్వగతం) తదనం పుష్పవాటికాం సభామముమ్మి గృహీసమజకాగ
జాయ. (ప్రకాశం) తత్తతరా విపి స్నాత్వా కృతభోజనో గృహీతతాంబూల.
కర్మాచరచందనాతేపి పురోపవసం పరివిశ.

వక్త్రం:--తథా (ఇతి నిష్క్రంతః)

జంబు:--సచింతాశ్వానం.]

శ్లో. లచితావణరథ్యాను సదీ మూపవనేషు చ.

యతః తావదమయాన దృష్టాపుష్పవాటికా.

[మూపవో విహస్తి సహస్రం] కథంచి దియః దృశ్యతే. (ఉపస్మర్య)
న కస్య వ్రతజనః త ద్విద్యుత్ పుష్పామి. పుష్పవాటికే! కి మద్యపి నృత్యతే?

(ప్రవిశ్య పుష్పవాటికా)

పుష్ప--11 కథా! జంబుకా! దేవో ఖి ఆశాన పవిత్రో రాజాక్షణి గింధియే
ణ తిణ ద్వితిత సీ కి సంధిగ హుగణ బహుమాణ కదుక విహిదా
యదాణిం ఏవ ఉపనణతయి చింతితా హి గింధి పు రియ తతవ ఎంత
గంధహి

జంబు:--అహో! మహా! ప్రమాదః ఇయం కాల ఏవ సవపమేవ గమిష్యతి గురుః
చిత్తక్రమిష్యతి ఆతః పుష్పవాటికే! క్షణమపగమ్యగురుమహిసర

పుష్పవాటిక:--తథా! (ఇతి నిష్క్రంతః)

జంబు:--(పరిక్రమ్య) ఇద మపాధ్యామ్యం నాం న కద్యాం సంతి కిష్యః
అహో మస్మి నిగగా దేవ గురు కి ఇయ మిదాసీమ్

శ్లో. తాంబూల పూరితముఖే తరితాయితాక్షి

నీలాలకా రుచిరకాంచనకర్ణప్రతా

ద్యారార్చితైశత్రసుందః పూర్వకాయా

కుంభ సనీ గురు ధూ వలొకతే మామ్.

(ఉపస్మర్య) గురుపత్ని! నిపుణికే! కృ మేవ గురుః

(ఇతః ప్రవిశత యధార్దిష్టా నిపుణికా)

నిపుణికా--12 జంబుకా! కిదో యజో కాసరమ్మదందేహి సహిదో జీరగదో

తేవి దేవదంసుంస గదా సింసా పరియజా యం

జంబు--త్వం బహి ర్నిహా దేత్య కిం పశ్యసి?

చాయ:

11 కథం? జంబుక! తేవః ఖల్వాలయం ప్రవిష్టః కాజ్ఞా పునర్దృష్ట ధాత్రి
నర్తనం దృష్ట్వా ఏకకోశస్థితజహుకత్నం బహుమానం కృత్వా ధితా ఇదానీ
మేహోపవసః పురోవృత్తి తస్మాదహ మపి గృహీం పరిచరితుం కత్త్రోపగచ్ఛామ.

(స్వగతము) గృధ్రీని పిలుచుటకై పుష్పవాటికతో హుటాదెదను. పృథాకముగా) గురువర్యా! నీవు స్నానము జేసి భుజించి, తాబూలము సేవించి కర్పూరచందనాదుల సలండుకొని, పురోపనవమును బ్రవేశింపుము.

వక్త్రీ:-అట్లే (నిష్క్రమించును.)

జంబు:-చింతాశ్వాసముతో.

తే. గీ. చిత్రితాపణవీధికా - శ్రేణికలను

పూలవనముల దరునదీ - కూలమునను

వెడలి చూచితఱి గాలి నా - ప్రియఃకూటి

పుష్పవాటికఁ గానక - పోతి నకట!

(దూరముగా జూచి సంతోషముతో) అశక్తముచే నేటికి పుష్పవాటిక నాకట బడెనని. ఇప్పుట నెవ్వరు లేదుగాన సహించి దాని నడిగెను. (సమీపించి) పుష్పవాటికా! ఇప్పటివరకు నాట్యము సేయు చున్నారటే.

(పుష్పవాటికి ప్రవేశించును)

పుష్ప:-ఏమి? జంబునా! దేవుడు కోవలగా లోకం చూడు. నాట్యమునకు రాజు సంతసించి రత్నములను బహుమాన మిచ్చి ముచ్చటే యాపవనమునకు రమ్మని చెప్పినాడు. అచ్చట సుఖానందమునం దుపచారం లకై పోనలెను.

జంబు:-అయ్యో! మహాప్రవాసం. పుష్పవాటికి గురువుగా రుపవనము చేయుదురు. రాజుకూడ నచ్చటకు బోవునుగా బుష్పవాటిక! నీవు నీవుగా బోయి గురువు నవలకు బారి పోవచ్చని చెప్పాము. లేదన్న గొలప చునిగి పోవును.

పుష్ప:-అట్లే (ఆని నిష్క్రమించును.)

జంబు:-(నడచి) పాపధ్యాయుని స్పృహమిదో! నీధినుడుగువై శిష్యుడెవ్వరునులేరు. గ వ్రస గురువునా పుషపమునకు పోయియు చూ గురువత్తి.

చ. సమచిరసీలకులతల వి - శోభితకాంచనకర్ణవత్రి సుల

మనదరాజు సర్వితను - నాగబళారుణోమలోష్ణతా

దశవత్పూర్వకాయముగ - ద్వారము నందు. జంబు బైలుకో

బారిపోడి జూచుచుండె మద - పుంఖదురోజసంపీడ నా దెసనీ.

(సమీపించి) గురువత్తి! నిపుణిగాఁ నితే నాకు గురువవు

(నిపుణిక ప్రవేశించును)

నిపు:-జంబునా! బుజించి పాపతత్పదంకులతోఁ గలసి గురువు చేవదర్శనమున!

కై పోయెడు పరిజనులు శిష్యులుగూడ వరిగి

జంబు:-నీవు బయటకు వచ్చి యేని చూచు చిన్నావు?

నిపుణికా:-12 మహాను జంబుయో మంగళం కహయింపఁ.

(పంపుత మాళిగ్యం.)

శ్లో. రంతుం న కమతే గురు సన భవా నన్యాసు భక్తే రుచిం
 రిమ్యా కీ, గృహిణీ గురో? నితి జడాన్యాయ్నిః వరే మన్యతే
 మాతై రుత్తతభి తికల్పితవృత్తిర్ద్వంద్వాన వ వాలయ
 శ్మశ్శ మేకసంకలం చ్చన బహిర్గంతుం గృహభ్యంతరేభాత్.
 అన్య తు మహా? కలా దనకాలాభేన శో యువా సులభ? ఇతిహి
 పశ్యామి. తదివాని మమ భాగభేదా భవాన్ మనోభవా వృత్తిః
 జంబు-(కా త. పాప.) నిపుణిక! కిం తవ హృదయం పత్య వృత్త్యా ద్విద్వందంతే
 వాసి ద గృహీతు?

నిపుణిక:-14 మాసద్విదయ అవహియ కాసరవధూ రూపవతి నామతీర్థదంతేన
 మహా సురదలింఘం కరోమి.

జంబు:- (స్వగతం) రసికః ఖలు దీర్ఘదంతః (ప్ర) కాళం తస్మి శ్శామతాం

శ్లో. రవచ్చవాభ్యాం నిష్పీడ్వ్య చత్రం మనోభువః

మర్దయి ష్యే గృహం తస్య ముద్గరాళేణ శేఫనా.

నిపుణిక:-15 సాధు రే జంబుయ సాధు.

(ఇది జంబుకస్య గండం చూపతి)

జంబు:- (స్వగతం)

శ్లో. గురో ర్గృహిణ్యా వదనాంబుజస్య

న్యస్యన్య గండే మని చుంబనాయ

తాంబూలకర్పూరవలం జన్మా

రతాయ మాం ప్రేమయశన గండః

అథర మస్యా శ్చుంబితుం (గృహీతి.)

చాయః

12 జంబు! కృతభోజన కాసరదీర్ఘదంతాభ్యాం సహితోనిర్గత. తేజసి

దేవవర్చః గతా శ్చిప్యాః పరిజనాశ్చ.

18 శ్మశోతు జంబు! ముక్తలజ్జం కథయామి

14 మాసద్విదయ మారభ్య కాసరవధూ రూపవతి నాను దీర్ఘదంతే మమ

సురతవిఘ్నం కరోతి

15 సాధు రే! జంబు! సాధు హృదయజ్ఞానం రే.

నిపు—వి.హాయి! జంబుకా! సిగ్గు విడచి చెప్పు చున్నాను.

సీ. అందక తైరు కాన — ట-చుఁ బొద-చ శిష్యు లెల్లరు నన్నుఁ

గ — న్నెత్తి కానఁ దెలిసెన లేన — నే లేనదుగద సీ

గురుఁ శిష్యము నట్టి — బురదక లె! యాశీరంగనీ — వైనదె

గుడు వన్నఁ బరకామినులపొందు — మరగి తీవు! బయట

కుఁ బోయి యె — వ్వనినేని విషయింపు మనుటకు వీలు

కా — దయ్యె నాకు

గీ. యింక విలు లైనవచ్చి న — స్నింటిలోనఁ గదిసి కుమ్ములు

లెండు కు — మ్మెదరఁ టన్నఁ గొండపొడువున నున్నవీ-గోడ

లెల్లఁ గటకటా! యిట్టి నావు కు — గతి యిక్కడి!

చిరకాలమున కిప్పటి కీ యవకాశము లభి పగా మొద్దువంటివాఁ డెవడైన
మిండ్లకు దొంగకు నేనా యని చూచు చున్నాను. నాపుణ్యవశమున మంచి సమయము
చూచుచు నీ వగవడితివి

జంబు—పాపము కాంతించు గాక! నిపుటికా నీచ్చారమును బూర్తిగా నీధర్మ
మిత్రుడగు దీర్ఘ వంతున కర్పించితివి కా! ఇక నీదేవుఁ టట యేల!

నిపు—రె డుమానము నుండి కానఁ బభార్య రూపవతి నును దానిని మరగివాడు
నా కడకు వచ్చుట లేదు అందుచే నా భగము పూజా పునశ్చరణములు
లేక బూజుపట్టి యున్నది.

జంబు—(స్వగతము) దీర్ఘద-తుడు రసిగా శ్రేసరుఁడు (ప్ర)కాశముగా) అట్లులైన
చక్కగా విను.

తే. గీ. రథమలం బట్టి కొలుకుచు — మదనగృహము

దెంగులాటలు లేమిచే — బెంగఁ గొనిన

మొద్దరమిచూడ్కి నున్న నా — మొడ్డ దోఁసి

మర్దినముఁ జేతులెమ్ము నీ — మనసుదీట.

నిపు—బాగురా! బాగు; జంబుకా! నావృద్ధయమును బాగుగా గనిపెట్టితివి.
(జంబుకుని ముద్దు పెట్టుకొనుట)

జంబు—(స్వగతము) తే. గీ. గురుగృహిణి నమ్మకంబింప — దరికించేరి

మోము చెక్కున గదిలించి — ముద్దిడంగ

గ్రమతాంబూలగంధ మా — కాంత పూకు

దెంగుమవి పొత్తుపొందిన — భంగి నలమె.

(అభరహాసము జేయును)

నిపుణికా—[మానం పరిహృత్స] 16 మానద! ఏదావతా మమజ్ఞాన
సంహత్యైః.

జంబు—ఆస్మేవం.

శ్లో. అహం తస్మి! యథేయం తస్మాం
గృధ్రీం యథతు తే పతిః.
ఇతః పరం వ్యవస్థేయ
మావయో రాత్ర సంశయః.

(నేపథ్యే)

శ్లో. పనమానం తత ఇహో బద్ధం కంబళరజ్జుభిః,
గోలాంగూలం విహర్షంతి కుపితా రాజకింకరాః.

జంబు—కథ? గోలాంగూలం శ్చేత్ కాతుకస్థాన మేతత్?

నిపుణికా—17 జంబుయ! యుధిజనా స్థితాయ పోణ ముంచ, యజహాతుహ
గుహ.

(పునర్ని పథ్యే)

శ్లో. ఉత్సృజ్య తేన సకృచ్చగ త్యుపవిశ
స్కంధూయతేఽంగం సకృ
ద్దండుర్నన్ భృకుటే స్సకృత్సకృ దయం
త్రస్య త్యకాంఢేఽసకృత్.
విష్వగ్దర్శయితుం పురో నృసఖై
రాకృష్టమూణోఽన్భుజో
ద్వీపా దాగత ఏష మానుషగిరం
వక్త్రీతి సః కాతుకమ్.

నిపుణికా—(జంబుకస్య సమీప ఉపవిశతి)

జంబు—(స్వగతం)

శ్లో. య దిమ ముపవిశంతీ పార్శ్వో మే సంతాంగీ
స్పృశతి భుజ మనామం నామతుంగస్తనేవ.

[కా యాః]

16 మానద! ఏదావతా మదమా న సంతుష్టః

17 జంబు! శ్రీజనం గృహీత్యా స న ముంచతి యథా తన గుహః.

విభు—(సిగ్గుచిడిచి) మానభాతా! సుతమాత్రమున మక్కుడుదు స తసింపలేదు.

జంబు—అగుగాక!

తే. గీ. ఇతరయువతుల దిగనాడి— యిది నెఱువలుగ
దెంగుచుండును నిన్ను నే— దృష్టిదీప
గూరుడు గృధ్రపూకును దెంగు— గోరెక్కడిర
నీ క్షణం బాది సిద్ధాంత— మిద్ది మనకు.

(నేపథ్యమున)

తే. గీ. కంబళపు వాళ్ళ నటు నిటు— కదల కుండ
గట్టిగా గొండ్రుచూచును— గట్టి గాజ
కింకరులు శ్రోధమూర్తులై— క్రింగ వైచి
లాగు చున్నారు జనములు మూగిరూడ.

జంబు—ఏమి? గొండ్రుచ్చా! అయిన సంతోషపర్వదముగదా!

విభు—జంబుకుదా! ఇది నీ గురువువలె సహస్రమైనదినుమా! అదుక వొంక
నవో బూతుపతుల చెంగుక చిడువడు.

(తిరుగ నేపథ్యమున)

సీ. ఎగిరి గంతులు నైచి— యేగు చుండునుగొంత గూర్పుంకి
దేహంబు— గోకికొనును | బెడంచు హుంకృతి— నెనుటి
వారిని జూచి నడిలేక దనకు చా— జడిసికొనును కనుట
మ్మలుకులించి— కలువ బగ బెట్టు నూరక యట్టిలు—
లొదిగితిరుగు! పలుజూపి యికిలించి— భయపెట్టుచుండును
తలలోని పేలను— దవిలి వెదకు

గీ జన మనకు జూప భటులు ముం— దువకు లాగ! మరుజవా
క్కులనేమేమొ— నూట లాడు! బాపురే! యిద్దియేవ్వీస—
వాసియైవ! కోతియోవిన కననట్టి— శ్రోతవంతి.

విభు—(జంబుకుని దరికి తేరును)

జంబు—(ప్రవేశము)

చ. తెరవున జేసి చేరుచు న— మేముధృతి నిజపార్శ్వసీమకున్
సరసిజన్మేత్ర దక్షిణభు— జంబున వానుకుచంబు నొక్కకం

య దిహ చరభమూలాభ్యంతరే మన్నచేలం

ధృజమదనమమో మే దుర్జయః పంచబా.

నిపుణికా--(స్వగతం) 18 భీష్మణో ఏసో దండేన వా ననంవో పరికాశ) జ బుయ
ఏటో తుహ శా పంగే చెలందరివో మి సలఖండో వియ.

జంబు--(స్వగతం) కథ మనయా దృష్ట మిద . యావదియమానన్నా తావదిం
నన్దాపయతి తాడం తస్య ప్రత్యుత్ విజృంభణా యైవ; భవతు ఏనమా
క్షిపామి (ప్రకాశం) ముసలఖ డవీరాయా, యది వానర స్త్వాం తస్యయే త
మనేన నికహిష్యమి.

నిపు--19 జంబుయ! యుజంతే.

(తతః శ్రవిశంతి పశ్చాద్బద్ధం గోలాంగులం ఆకృష్ట్య రాజ కింకరాః)

కింకరా--20 కోణామ గోలాంగుళయో? కేణామ రాయ కింక రాయో?

గోలాం--నను యూయ మేవ కిమ్!

కింక--21 ఆహే! కమా? వివేయోవి వాణరంస!

గోలాం--22 కానరంస ఉవంఝూయేసో దీహదండన సిణంధో,

(తతః ప్రవిశతః కా సరదీక్షుదంతౌ)

దీర్ఘ--కాసర! క్వ వక్రవాసయమి?

కాసర--గృహీనహధిష్టితనిఘంజోదరం (ప్రవిష్టః, తతః పశుమత్రభవా నేర్జ్ఞాను
మర్హసి.

దీర్ఘదంత--త్వద్వృహిణ్యా సహ మనుషా రతోత్సవాలా మపహృతచేతనోఽస్మి;

కాసర--త్వస్య సోఽపి గురు సృముత్సానితో గృహం (ప్రవిశతి తత్త్రైవ గచ్ఛావః
(ఇతి పరికామకః)

గోలాంగు--ఏతావన్న జానామి కాపరదీక్షుతౌ ఆంహం హి వాన;

జంబు--(త్వత్వా) కోఽత్రసందేహః? ఆపితు మనుష్యవా క్షేత్ర-క్షేత్ర
విస్మయస్థాన,

నిపుణి--23 అసంజో హోవది వాణరో. (ఇతి భయేన జంబుః మాలింగతి)

జంబు--(చక్షుషీనిమిల్య)

శ్లో. మ మూర్ఖిష్టశరీరస్య తన్వ్యా విభృతచేత.

కంతోర స్తనసంసర్గసుఖా న్నన్యత్ప్రియతే

(ఇతి తద్దైవస్థితః)

18 భీష్మణ ఏష దండేన వారయితప్యః జంబుక! ఏష తనో త్సంగచేలా
నితో ముసలఖండ ఇవ.

19 జంబుకయుజ్యతే.

20 కోణామ గోలాంగుళాః కేణామ రాజకింకరా!

కగరిపుకేతనంబు తను - కంబున రోడిలిమఁజ్జి నిక్కి తొం

దరఁ గలిగించె వస్త్రము య-ధాయధ మాతి. జేసి యక్కలా

నిపు--(స్వగతము) భయ మగు చున్నది. (సౌకశ్యముగా) కిట్టితో నావలకుఁ గొట్టవలెను. ఇదిగో నీ బట్టలో రోడిలిబండ్ యున్నట్లున్నదే

జ బు--(స్వగత) దీని కీ శిశ్నము కఁ బడినది. నేనేమి చేయుదును నిపుణికి సమీపించినకొలది తెగ నిమ్మ చున్నది, కాని తగుట లేదు. ఆగుఁ గాక! ఇట్లు కిప్పిపుచ్చెనను. (కాశముగా) ఇది రోడిలియై క్రోతికియన వచ్చినచోఁ గొట్ట మ్మనని బాగతవైట్టితిని.

నిపు--కుంచినని జేసితిని.

కొ డ్డ్రుచ్చును బట్టుకొని రాజకింకరులు ప్రకటించును.)

కింకరుడు--కొండ ముచ్చెవరు? రాజకింకరు లెవ్వరు!

కొండ్రుచ్చు-మీరేగదా! రాజకింకరులు!

కింక--ఓహో! క్రోతిఁ బివేకిమి గూడ చున్నదే!

కొండ--కాసరోపాధ్యాయుఁ డగు దీర్ఘదంతుని స్నేహితుఁడు.

(కాసరుఁడు దీర్ఘదంతుడు ప్రవేశించును)

దీర్ఘ--కాసరా! వక్రనాసయుని యేడి?

కాస--గృధ్రి యున్న పాదరా దూరినాడు తలువత సంగతి నీకే తెలియవలెను.

దీర్ఘ--నీ భార్యతో నధరపా సురత మహోత్సవ లలా నొడలు దెలియక యుంటిని. నాకు దెలియదు.

కాస--అట్లులేన నీ ప్లానికి యిట్టి వచ్చి యుండును. పుత్ర వచ్చటకు భోవు దము, (ఇద్దఱు నడుచు చున్నారు)

కొండ--నేను వానరండ్ నగుటచే ని తవటకు గాసరదీర్ఘదంతులు వరయ నాలరైరి.

జ బు--నిని సందేహమేమి? మనజవాక్యములును చేతన ను గల యీ క్రోతి విస్మయస్థానమే!

నిపు--క్రోతిసమీపించిననని ఆశ్చర్యం! (జ బుకు నాలి గనము చేసినానును.)

జంబు--(కన్నులు మూసికొని)

తే. గీ. కుటిలమంతల నన్నుఁగౌ - గిట గదింప

మనసు భ్రమఁ జెంది విగతచే - తినీతిఁ గాంచ

సరసకుచ కుంభయుగళసం - స్పర్శ కతనఁ

బరమ సౌఖ్యంబురాశి మై - మఱచిపోతి.

(అట్లేయుండును.)

నిత్రుణి--24 అనో ఎవ తుమచి పచేమనోపి.

కాసర--కథ మత్ర గురుగృహద్వాకే రాజకంకరగృహీతో విటుభే రామిరు మాణో
గోలాంగూరికి?

దీర్ఘదంత--కోరియ ? జంబుకః సావ్యస్థాయా; నిత్రుణికాయా; పరిరంభణ మఖ
మనుభవతి.

శ్లో. కిం కేవల్యతి మత్మాక్రే నిరుణీమరశోత్సవే,

కాంతే మండే గుగోః పత్నీ జంబుకం శరణం గతా.

కాసర--అర్థ! మయా ఇయం భోతుం శక్యతే?

దీర్ఘ--అధకిత్

గోలాంజాన్యతం, మా హి నిత్రుణికాయై దగ్ధయితవ్య ఇతి కింకరాభి ప్రాయః;
ప్రకాశం, భోభోకికరా! మా ముంసతి

ఏక--25 వాణర! ఖణం తుహిణీ చింత అంజనా వండేన సహా సే

అవ్య--26 తియ్యనియే వాణరో ఏసోదటవ్యో

నిత్రుణి--దృష్ట్యై 26 కమాపీతో వాణరో? ముఖంసయ ది వంఖుశా మంఖయి
గోలాంగూల--పరోమం,

శ్లో. భవనాన్నిద్రతే ఎత్స్వేరం పురుషమిచ్చతి,

జంబుకం పరి భ్యాసే

స్వతః, మాత మాత! బన్ధో మే భుజా కథ? మమా త్రాసయేయం.
భవత్స్వేరం. పృకాశం, తయం దృష్ట్యజ్ఞే మయా.

ఇతి మఖః వ్యాదాయ ప్రసారయతి,

నిత్రుణి--సపం భమ, 28 హా శిరా శి! గు దస స వాణరంస ముమా దుడే
నవాంయంస .

ఇతి జంబుకస్య మేహనం గృహీత్యా వానరస్య ముఖే యోజయతి.

జంబు--చక్షుషీనిగూలయస్తేన నిత్రుణికే! మా గృహీణ మే మేహంవి అయమేవ
తవ? పీతవిన్వివరే హితియమిదువృషణద్వయం సేవ్యం నిత్రుణివృతి:

నిత్రుణి--విహస్య, 29 విహశం దహిమానులఖండవిభమే

గోలాంజా--సహోహోద్వాపనం, నితికాశారకార? నత్రుంసకో భూత్వా ముఖేన
తిష్ఠ ఇతి జంబుక మేహనందంకయతి.

22 ఆయో! కథం? నివేశోఽపి వానరస్య?

22 కాసర స్వోపాధ్యాయస్య దీర్ఘదంతస్య స్నేహ.

28 అసన్నో భవతి వానర.

24 అతఏవ త్వమస్యచేతనోఽపి

నిపు--కావుననే యచేతను డ నైలిని.

కాన--ఏమి? గురుగృహద్వారమున రాజకింబులు క్రోతి నాశించుచున్నారు.

దీర్ఘ--నీ డెక్కడు? జ. బుకండా? పార్శ్వమునందు నిలువబడి నిపుణిక గాథా లింగసౌఖ్య సుభవించు చున్నాడు. ఇందు తప్పేమున్నది.

తే. గీ. మొడ్డ లేవదు మగండు న - వుండుకుండు

దీని నీ మధ్య విడచితి - డెంగకుండ

నువ్వు పులుసురు దిని యూర - టండలేక

జంబుకుసిపాల బడిన దీ - నారనాక్షి.

కాన--అక్కా! దీనిని కేసు చె గుటకు పిలుపడునా?

దీర్ఘ--నీ చిత్త వద్దిన్నట్లు

కొండ--(స్వగత) నన్ను నిపుణికకు జూపకలె నా గానకరాభిప్రాయము.

ప్రకాశముగా) కిందలూర! నన్నిక విడువుదు.

కింకరలూనొకడు-- ఒక్కనియను మూరుకొనుము. లేనిచో కర్పితో బుక్కపగుల గొట్టెదను.

మజియెకడు--నిపుణిక! ఈ క్రోతిని జూచితివా?

నిపు--చూచి ఇదియేమి? ఈ క్రోతి నన్ను జూచి కోపముతో మీదఁ బడవోవు చున్నది.

కొండ--(కోపముతో)

తే. గీ. భర్త యిలువీడి పోవంగ - బరవురువుని

కొగిటం జేరి సుఖించు - కారులంబ

నరసి చూచియు గానంగ - నైతి నకట!

స్వగతము) అయ్యయ్యా! చేతులు కట్టబడి యున్నవి లేనిచో దీనినిబాగుగా జడిపించి యుండును. అగుగాక! ప్రకాశము.

దొకకేతిని లెమ్ము రమ్మిటు - దొంగలొత్త.

(నోరు తెలుచు)

నిపు--అయ్యా! అయ్యా! క్రోతి కొఱకు చున్నది. చావుకోతి కర్పయేది? (అని జంబుకుని శిశ్నమును క్రోతి నోటిలో బెట్టుచున్నది)

జాబు--(కన్నులు మూసికొనియే) నిపుణిక! నా శిశ్నమును బట్టుకొనకుము. ఇది నీదే లెమ్ము. ఈ బొక్కలోనే నావృషణములనుగూడ దొవ్వెదను.

నిపు--నన్ని, కోకలియనుకొని దగా పడితిని,

కొండ--(కోపముతో నిట్టూర్పు విడిచి) నిపుణికాజానుదా! నత్రంసకుడవై నుభ ముగా నుండుము, శిశ్నమును గొరుకును.

నిపుణి--80 జంపిం చుచు సురదళాహపంచాసా తంస కాబుందయ్య సవీచ వాణి
రేణ ద దసా. తి కిం కరిమి మందబాయిణి.

కిం--81 రేకే దు తవాణి! ముంచేహి ముంచేహి.

ఇతి వానరం ప్రహత్సజంబుకి మేహం మోచయంతి.

నిపు--సంస్కృతయాశ్రిత్య నిరూప్య? కృతిమోఽను వాచరః యతః.

శ్లో. కన్యః కృత్య కంబళోమమిత్రైస్తా గూలదండ సు తమాహుణి,

కృత్యాని శుంగాలవిరక్త మాసం శ్రేష్ఠాణ్యనే హ్లామభి రర్పితాం

తత్క్రింకరాకృత్యచ్చామి, భోభోకింకరా! కుతస్యః ఏష వానరః?

ఏకః--82 దింపందరావో ఆయ్యో ఏసో వాభరరాయో.

అన్యః--83 ఏదో ఏవ ఏదంస ఛంత దామి. ఇతి కింవచత ధారయతి.

తృతీయః--84 అహం ఏ జేమిది వేహిం పలాచామరగుంచేహి ఇతి విజయతి.

85--విహస్య, ఉపదంతం విముక్తమేహందళ మేతా

గా--సగతం. అంబ! మేదిని! వివరం దేహి లక్ష్మ మాం బాధతే.

వీర--సాశంకిం, ఏష వానరవేషః పురుష ఏన

గాలా--భోభో రాజకింకరా! మంచత మామే ఇతి ప్రణమితు ముచ్చతి.

ఏకః--86 గహిందవో రాయణియోయో

అన్యః--87 జీయణియాయె ది సఇదంనో ఏవో పచావిసం జిదంవోతి రాయ
యోయో

జంబు--నిపుణి! ఏష కింభర్తా గృధ్రి. కాయమానః కృతావజ్ఞ ఇవరాజా
ప్రతిభాతి. పార్శ్వతోవిలాక్య కానః సహితః ఆర్యో వీర్వదంతోఽస్యత్రైవ.

దీప్తదంత--బోబో కృతావజ్ఞ కిం వక్రీవాస రుహి?

కిం--87 సోహణో బామరోతి బహులః గో కిదో ఇంతయో ఏవ అహ్యణం
రాయోయో ఇతవక్రవాపవ్య భుజ బ భవః విసృజ్య నిమగ్నః తాః

నిపు--శ్లో. ఏ కంబుణా వాణరో ఏసో వేసేగావి కిదో తమా,
మంచ్రియగదో గింధింబంబ్లాబహుమాణిదో.

25 వానర! క్షణ తూప్త తిష్ఠ స్యధా దండేన ప్రహరిష్యే

26 నిపుణి! వానం ఏష ద్రష్టవ్యః

27 కథమేష వానరః మాం ర్పయన్తి న చక్షుషాపశ్యతి.

28 హతశ్చ తే మా దశత వానంస్య ముఖం దండేన హరిష్యే.

29 నిపు బాప్తిమ సలఖండప్రమేణ.

30 యస్మిన్మ మసురతలాభ ప్రత్యాకాతస్య కామధ్వజస్తేప ముఖం వాన
రే దంశంయతి కి కరోముహ మందభాగ్య.

31 రేకే దుచ్చవానర! ముంచముంచ,

నిపు—దేవియాధారము జూచుకొని నాభగ మవ్విశు లూరు చున్ననో దానికే
మప్ప వాటిల్లి ది. ఇక నాకు గతియేమి? (విచారించును)

కింక—ఓరీ! శుంతవానడడా! విడు! విడు! (అని గొట్టి జంబుతుని శిశ్నమును
విడుపింతురు)

నిపు—(సంస్కృతముతో నిరూపించి) ఇది కృత్రిమవాసరముగాని నిజమైనదికాదు.

తే. గీ. పుట్టినవికావు కంబళి బొచ్చుచేతఁ

దనురుహంబులు శోక క - ట్టినవి కాని

బొగ్గుమసి పూసి మొగమున - మూతిమీఁద

గొట్టబొచ్చున మీసంబు - గూర్చినారు.

కింకరుల నడిగి తెలిసికొనెదను కింకరులారా! ఈ వాసర మెక్కడిది?

ఒకడు—ద్విపాంతరము నుండి వచ్చితిది.

అన్యుడు—అందుచేతనే దీనికి గొడుగు పట్టుచున్నాము.

(పిడకగొడుగు పట్టును)

తృతీయుడు—పలలచామరగుచ్చుములచే నితనికి విసర చున్నాను (విసరను)

జంబు—(నవ్వి) నాచుల్లను విడిచిపెట్టినందు కువచరంపుడు

కొండ—(స్వగతము) అబ! ఘోష! యెడ మిమ్ము నన్ను సిగ్గు వాధించు
చుచున్నది నీలొ జొచ్చెదను.

దీర్ఘ—(సంకేతముతో) నీడు వాసరవేషము ధరించిన పురుషుడే!

కొండ—ఓ రాజకింకరులారా! నన్ను విడువుడు. (నమస్కరింపఁ బోవును.)

ఒకడు—రాజనియోగము ననుసరింపవలెనుగదా?

అన్యుడు—నిపుణికుఁ జూపి విడచిపెట్టమని రాజాజ్ఞ

జంబు—నిపుణికా! ఇతఁడు నీభర్త కృద్ధితో నుండఁగా రాజాచారి ఇట్లన
మానము చేసి యు డఁ బోలు! (ప్రక్కకుఁజూచి) ఓహహా! కానునియతో

గూడ దీర్ఘదంతుఁ డిటుకే వచ్చుచున్నాడు

దీర్ఘ—వీమాయి! రాజాచేత వక్రనాసయమి యవమానింప బడెనా?

కింక—కాదు సద్భ్రాహ్మణుడని బహుమానము చేసెను ఇంతి వఱకే మాపని
(కట్లవిప్పి పెడలివేపుదును)

నిపు :—తే. గీ. చర్యచే గ్రోతి యితఁడు వే - మంబుచేతఁ

గూడ వాసరవేషంబు - గూర్చు బడియె

నన్ను విడి గృధ్రిపూతును - నాకఁ బోయి

నట్టి వీనికి దగిన మ - ర్వాద యయ్యె.

దీర్ఘ—సఖే! కి మేతన్

జంబు—(స్వగతం) ఇథం పోగేవ నిశ్చిత మార్త్యేణ దీర్ఘసంతేన

కాసు—గురో! గృధ్రే సంగమమధ్య ఏవ కిం లగ్నోసి?

వక్ర—

శ్లో. గృధ్రీమాం చరితాం కుంజేద్వప్త్వా రాజేన మాదిశత్.

అసా మిదం మయి స్నిగ్ధా గృధ్రీ త్వద్వాపి వర్తతే.

అపి చ శోభితవ్య మస్మదీయమ్

శ్లో. రాజ్ఞోహం న భిభేమి న ప్లవగతా లభేతి లజ్జాం సకృ

న్యేష్యా మ్యన్వరస్మరధ్వజపరా మర్కాద్వహిణ్యాం తథా

అసానే విదుషాం పరం తు పరివద్ధి గృక్రనాసో యమీ

దుశ్శీలో భవతీ త్యుదీరయతి చేత్తన్మరశూలాయతే.

దీర్ఘ—యదిదం పర్యపితం భవేత్తనా నశోకాయ అపూర్వతయాతత్ ఇదాసీమేవ

వక్ర—త దిదాంసీ దురాత్మనో రాజహతకన్య దేశా దన్యతగ్రచ్ఛామాః

శ్లో. పురాంతరం ప్రాప్య పృథాంతరా దహం

ప్రదర్శ్య శాస్త్రాణి చ యా న్యపారిషం,

మహా చ్చ దానం వ్రతిగృహ్య తద్ధనం

వితీర్ష్య నేతాస్మి చతాం నటీం క్రిమాత్.

కాఫత్ పర్యంతం నిపుణికా జంబుక స్యమచు భవతు పరస్తాత్ సహితస్య మనోరథ మపహరిష్యామి యోహి భుక్తవంతం పృతిబ్రాయాన్న భుంజీధా ఇతి కిం లేన కృతం స్యాత్! కాసుర స్వలాబూస్తనీం బద్ధైవ తద్వహిణీ చ దీర్ఘదంతేన మయాపి రాజకారితవానరవేషేణ ప్రతిరధ్యం నీయమా నేన సర్వేషామేవారాః ప్రతినందితాః

32 ద్విపాంతరా దాగత ఏవ వానరరాజః

33 అత ఏవైతస్య ఛత్రం ధారయామి

34 అహ మపి వీజయామి ద్వాభ్యాం పలాలచామరగుచ్ఛాభ్యామ్

35 గృహిణీతివ్యో రాజనియోగః

36 నిపుణికాయై దర్శయితవ్య ఏవం, పశ్యా ద్విసర్జయితవ్య ఇతి రాజనియోగః

37 శోభనో బ్రాహ్మణ ఇతి జహుమానః కృతః ఏతావా వేదాస్యాకం నియోగః

38 శ్లో. కర్మణా వానరో హ్యేష వేషే నాపి కృత ప్రదా,
మా ముష్ణ్యే త్వా గతో గృధ్రీం యా వాగ్విజ్ఞా జహుమానితః

దీర్ఘ—మిత్రమా! ఇదియేమి?

జంబు—(స్వగతము) ఇంతపని జరుగక మాన దని వీర్ఘదంతు దీదిపరకే జెప్పి యున్నాడు.

కాన—గురువారా! గృధ్రిసుగమ ముడే రసకంఠాముఖా బట్టుబడిలివా డేమి?

వక్ర—

శే. గీ కుంజముగ నేరు గృధ్రియఁ — గూరు చుండ
తేఁడు కనులారఁ జూచి యీ — రీతిఁ జేసి
నైనపని కేమి గని యొ — య్యాః గృధ్రి
కె తయోపేమ నాపయి — నింతవలకు

ఇంకను నాసంగతి వినుడు

చ. జనములు నన్ను గొఱియిగ — సల్పిన దానికి లజ్జ లేదు, భూ
పునికడ చుండి నాకు భయ — ముం గన నన్వని చేహనంబునా
వనితభగంబు జొచ్చె పని — భావనఁ జేయను, పంగితాళి న
న్ననయముదువ్వుడంచునిక — నాడ దొడంగుమరంచుబాక్కిదన్

దీర్ఘదంతాదులు—ఒక్కరాత్రి గడచుకుకేగాని తేపటి కిది పాతబడిపోదా! వీనికి విచార మేల?

వక్ర—అదువలన నీ చుండాలపుగాజుకేము నుడి మఱియొక తోటకు బోవుదము. తరువాత,

తే. గీ. ఏ నగరి నేలి యొక్క భూ — మీనుఁ గొలిచి
గొప్ప శాస్త్రాలు వినుపించి — మెప్పువడసి
ధనమును కడిచి గృధ్రికి — ధార వోసి
మంచితనమున గావించి — యనుచుకొని.

అంతవఱకు నిర్భుజికను జులుకుడు నేరును నేకయుగా విషయించు చు, దును. తరువాత వాని నే నడ్డము రాను. కడుపునిండ జినిననానిని నీవు తిన వద్దనిన బ్రయోజన మే మున్ను? కానకని భార్య వీర్ఘదంతునకును. కానరున కలాబూస్త నియు దక్కి గదా! నాజుగారి యెడబాటువలన వానరనేమమున పొరుల నందఱును నన్నియకీర్తి నాకు దక్కినది.

దీక్షదంతాయ—కి మితోపి ప్రియ మాస్తే భగవతః ?

వక్ర— అత ఏర నందామి, తథా పీథ మస్తు భరతవాక్యం,

శ్లో. భూపాః పుణ్యపథే చరంతు భవతు

క్షేమం సృణాం సర్వతః

కాలే ష్టోషధయః ఫలంతు కవయః

భేలంతు రాజ్ఞాం ప్రియాః,

విపా ససం త్వథ నిర్భయః శ్చ విధవా

ద్వాహా జప్తృంభతాం

కామో యేన పుమర్థసార్థ సరణౌ

మోర్ధాభిషిక్తో భవేత్.

శ్లో. హేమాద్రిదర్యాయితయోనిషు త్యై

మేరుప్రమాణాధిక మేధకాయ,

సుమైధున యై కృతమైధునాయ

నమ శ్శివాయై చ నమ శ్శివాయ.

శ్రీకాళిదాసుకృతం ప్రసానం

నామ నాటకమ్

సమూర్ణమ్.

— 'రాజబోవు గ్రంథ రాజములు' —

ప్రసంగరంగము, నాగరసర్వస్వము, పంచసాయకము,

కామకళి, ఆంధ్రరతిరహస్యము, కామకళావిధి,

మొదలుగా గల గ్రంథము లన్నియు

నొకదాని తరువాత నొకదానిని

సచిత్రముగాఁ బ్రకటింతుము.

Printed at
"SYHAM PRESS"
PANDICHERRY.
